

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra
Vallekilde Folkehøjskole

60

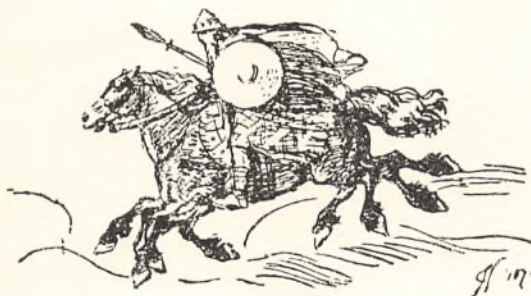

Udgivet af Selevsforeningen
1953

DANMARKS
PÆDAGOGISKE
BIBLIOTEK

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

60

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN

1953

Og der var hyrder i den samme egn, som lå ude på marken og holdt nattevagt over deres hjord. Og en Herrens engel stod for dem, og Herrens herlighed omstrålede dem, og de blev såre forfærdede. Og engelen sagde til dem: frygt ikke; thi se, jeg bringer jer godt budskab om en stor glæde, som skal være for hele folket, at jer er i dag en Frelser født, som er Kristus, Herren, i Davids by.

Niels Skovgaard: Hyrderne

Vallekilde højskoles fjerde forstander

Det vil nu være almindelig kendt, at cand. mag. Jørgen Jessen til foråret 1954 overtager ledelsen af Vallekilde højskole. Nogle få oplysninger om ham og især om hans tilknytning til folkehøjskolens gerning vil imidlertid være på sin plads her i de gamle elevers bog.

Jørgen Jessen er født 1913 på Frederiksberg; hans far er Knud Jessen, professor ved Københavns universitet og direktør for Botanisk have, hans mor er Ingrid Jessen, datter af folketingsmand Harald Holm, som i sin tid var hovedmanden for dannelsen af Københavns højskoleforening. Jørgen Jessens slægt har på begge sider haft nøje tilknytning til grundtvigsk folkeligt liv; hans farmoder var søster til de kendte Ryslinge-brødre, Karl og Alfred Povlsen. Jørgen Jessen studerede historie og geografi og blev 1939 cand. mag. i disse fag; han var en ivrig deltager i den grundtvigsk prægede »Studenterkredsen« og var i flere år formand for »Kredsens« gymnastikforening. Samme år, han sluttede sit universitetsstudium, holdt han bryllup med Bodil Andersen, datter af første-lærer Kristen Andersen og hustru Gudrun, f. Bredsdorff.

Jørgen Jessen, som allerede i sin studentertid havde prøvet en ung højskolelærers tilværelse hos Hans Lund i Rødding og dér var blevet fanget ind i højskolens rige verden, blev i 1939 lærer hos Frede Terkelsen på Danebod, og her oplevede det unge lærerpar 5 lykkelige år, som helt bandt dem til højskolen. I krigens sidste år blev Jørgen Jessen sekretær i Dansk Ungdomssamvirke og Fællesrådet og kom da i forbindelse med vidt forskellige ungdomskredse udover landet. Da krigen sluttede, og det

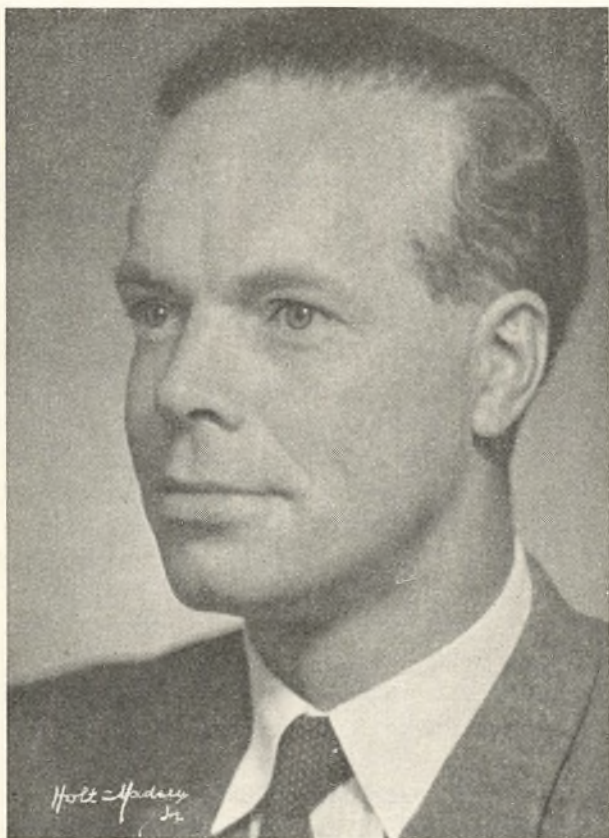
vældige folkelige nybrud rejste sig i Sydslesvig, kaldte opgaverne ham derned. Opgaven at rejse en dansk folkehøjskole i det gamle vanrøgtede og mishandlede land

Bodil Jessen

meldte sig hurtigt efter de brusende majdage 1945. På initiativ af kendte højskolemænd og prøvede mænd syd for grænsen og med omfattende økonomisk støtte fra højskoler og landbrugsskoler og forskellige erhvervsvirksom-

heder skulle den danske folkehøjskole rejses. Jørgen Jessen skulle være denne skoles leder. Men ventetiden blev lang og drøj, inden Jaruplund højskole kunne opføres og

Jørgen Jessen

indvies. Denne skoles historie skal ikke fortælles her. Jeg skal kun minde om, at Jørgen Jessen i ventetiden arbejdede som lærer under Dansk Skoleforening med virkeplads dels ude i Angel, dels ved Duborgskolen og Chr.

Paulsen-skolen i Flensborg; men der er navnlig grund til at nævne, at han var leder af en aftenungdomsskole, som vandt overordentlig stor tilslutning.

Efter flere års meget store hindringer kunne endelig Jaruplund højskole syd for Flensborg indvies; det skete en skøn septemberdag i 1950 under de festligste former, med megen glæde og med lyse forventninger i sindet. Vi var mange heroppe fra med den dag i Jaruplund, og vi glemmer den næppe nogensinde.

Nu har Bodil og Jørgen Jessen så haft 3—4 år på den sydligste danske folkehøjskole; de har set meget gro omkring skolen, og meget er blevet bedre og kønnere inden døre; de har haft flere festlige stunder og mange meget trange hverdage; de to har taget deres tårn, de har stridt og lidt sammen med andre danske, som i disse år igen erfarer sandheden i Brorsons ord: trange tider — langsomt skrider. — Jørgen Jessen har for øvrigt i en samtale med Flensborg Avis sagt nogle bemærkelsesværdige ord om sin gerning i Jaruplund og om årsagen eller årsagerne til, at han til foråret skifter virkeplads. Med forbehold overfor enkelte udtalelsers korrekte gengivelse hidsætter vi her et afsnit af denne samtale, da den fortæller en del om de mennesker, som om nogle måneder går ind til gerningen i Vallekilde. Jørgen Jessen siger:

En højskole har et budskab at bringe om de kræfter, der kan styrke det bedste i den enkelte og skabe indbyrdes tillid og sammenhold i et folk. Derfor kan de, der føler, at budskabet skal bringes, lægge en skole, hvor de finder stedet egnet dertil. En folkehøjskole har ikke bogen alene og slet ikke nogen eksamen til sit redskab, men først og sidst sproget, ordet, og dens ånd er ikke tvang eller disciplin, men den ansvarsfulde frihed. En skole af den art vil også fortsat have sin værdi for danske sydslesvigere. Dens virke er vist egentlig mere påkrævet nu, end da vi planlagde skolen i 45. Jeg håber, at det ikke alene er

bestyrelsen, der ønsker skolens præg af højskole opretholdt, men at der må vise sig forståelse herfor hos mange rundt om i Sydslesvig, og at denne forståelse for en dansk højskoles betydning her må give sig praktisk udslag i en bredere samling omkring skolen og dens arbejde, end det har kunnet forventes i dens første prøveår.

Journalisten spørger derefter:

— Kunde De ikke til sidst sige noget om Deres grunde for, at De nu til foråret forlader Jaruplund?

— Må jeg først sige, at noget af det, som for mig har været sværest at tænke på i den forbindelse, er muligheden for at blive misforstået af de mange unge, jeg har haft med at gøre i syv indholdsrige år hernede, og hvis hengivenhed har været en stadig ansporing til at yde sit bedste. Jeg er forberedt på at høre nogle sige, at nu svigter jeg sagen og dem. På den anden side skulle de vel netop have de største forudsætninger for at forstå grundene til, at opfordringen fra Vallekilde nu fører til opbrud fra Jaruplund, fordi de kender mig nok til at vide, at det ikke er »forfremmelse«, der har bestemt min handlemåde. Det er heller ikke svækket tro på højskolens betydning i det danske arbejde hernede, der har fået mig til at forlade den lille smukke skole i Jaruplund med dens kønne have, som nu ligger, hvor der før var bar mark. Jeg tror tværtimod, at højskolen kan få voksende betydning for Sydslesvigs danske. Og jeg er helt sikker på, at hvis de tilbageslag, som de sidste år har bragt danskheden hernede, og som måske endnu ikke er forbi, kan bæres på rette vis af dem, der forstår, hvad kampen gælder: sproget, friheden, medmenneskeligheden, bliver de dybeste kræfter i dansk folkeliv udløst på en måde, der fører til ny vækst. Jeg kan stadig af hjertet synges: »Tændt er håbet i vort bryst«, og jeg ser stadig nye unge trække arbejdsdragten på. Skuffelser har jeg mødt i mit arbejde. Det er jeg ikke ene om. Store glæder har jeg også oplevet.

Det er jeg heller ikke ene om. Jeg rejser ikke fra Sydslesvig uden tro på danskhedens livskraft i et gammelt dansk lands befolkning. Den baggrund vil jeg gerne have med, når jeg skal omtale mine grunde til at gå over i etappen nu.

Lad mig nøjes med den vigtigste. Det var allerede, inden vi begyndte på højskolen, mens vi endnu var i Flensborg, begyndt at gå op for mig, at jeg havde en meget væsentlig mangel for at kunne holde højskole for voksne unge hernede. Jeg håbede, at den kunne glemmes, når blot jeg lagde alle mine kræfter i arbejdet. Men jo hårdere tidens prøve blev for dansk ungdom, jo større krav der måtte stilles til dens vilje og åndelige styrke, des mere blev denne mangel eller evneløshed mig klar. Jeg er og bliver uansvarlig i meget væsentlige sider af det liv, de unge skal tage fuldt ansvar for. Og højskole er slet ikke det samme som børne- eller efterskole. Dens betydning står og falder med, om lærerens ord til eleverne har den værdi, som livets prøve alene kan give dem. Ord betyder jo noget på en højskole. Kærlighed til sagen kan jeg måske nok hjælpe nogen til, men det medansvar, der giver ord deres fulde vægt, kan jeg ikke komme til at dele med dem, der lever om os og på skolen. Det har ikke kostet mig en daglig viljesakt at blive dansk eller at lære dansk og bruge det i det daglige, hvor jeg kan. Måske kunne jeg fremdeles få lov at styrke noget godt og ægte hos unge her. Men i afgørende spørgsmål kan jeg ikke stille de krav, der skal stilles til dansk ungdom nu, med den fornødne vægt. Ord og liv må hænge sammen, hvor der skal holdes dansk højskole for voksne mennesker.

Det har derfor i de sidste par år stået mig klart, at der før eller siden måtte en mand med stærkest mulig tilknytning til Sydslesvig til at afløse mig på Jaruplund, hvis den danske folkehøjskole hernede skulle blive det arnested for rejsning og lutring af dansk folkelig livsvilje, som

den gerne skulle være. Jeg har dermed måttet afskrive mit håb om selv at kunne føre skolen frem mod målet, men vi havde besluttet at gøre det arbejde, vi kunne indtil videre og vente på, at en afløser ville vise sig. Nu blev det eneste tilbud fra Vallekilde anledning til fornyede overvejelser om dette spørgsmål. Så valgte vi at lægge op til den ændring af Jaruplunds ansigt, som før eller siden alligevel måtte ske.

Til Jørgen Jessens redegørelse skal der kun føjes få ord. Her i Vallekilde anså vi hans gerning mod syd for så vigtig, at vi ikke ville eller turde opfordre ham til at komme til Vallekilde, før Jaruplunds styrelse havde givet os lov. Vi er taknemmelige for, at denne styrelse (forstanderne J. Th. Arnfred, Hans Lund og Dons Christensen samt Niels Kjems) mødte både Jørgen Jessens og Vallekilde med forståelse. Derefter opfordrede Vallekilde højskoles styrelse eenstemmigt Jørgen Jessen til fra april 1954 at overtage ledelsen af Vallekilde højskole. Efter nogle meget hårde prøvelsens døgn gav Bodil og Jørgen Jessen deres ja. Forhandlingerne mellem dem og styrelsen har formet sig på smukkeste måde. Tilbage er der for mig kun at give udtryk for min glæde over denne løsning. Overalt i højskolekredse, hvor man kender Jørgen Jessen, har man i glæde ønsket Vallekilde til lykke med dette valg. Jørgen Jessen forstår, at hans gerning i flere henseender må lægges om; men kærligheden til den danske sag kan finde udtryk i Vallekilde som i Jaruplund, og kærligheden til at leve blandt unge og hjælpe unge er overalt hovednerven i højskolens gerning. Med stille glæde og med fortrøstning ser vi Vallekilde højskoles fremtid i møde. Lærerkredsen, skolekredsen og egnens befolkning byder Bodil og Jørgen Jessen velkommen til deres gerning her. Vi håber, det skal blive til et velsignet samarbejde med gamle og nye elever.

Uffe Grosen.

I gode Omgivelser

For ca. 100 Aar siden skrev Præsten Peter Rørdam i et Brev til sin Søster: »*Det gør Livet saa roligt, rigt og frejdigt at være iblandt dem, som elsker os*«.

Det kunde ogsaa sættes som Overskrift over Julen, som vi kender den. Vi kan først tænke paa, at det er den menneskelige Hovedsag derved: at være sammen med Mennesker, som holder af os, og som vi holder af, og mærke, at det bliver Livet frejdigt af. Derfor vil de, der er ude at tjene eller at lære noget, saa gerne hjem til Jul, og de, som har nogen ude, glæder sig til, at de skal komme. Og ogsaa for dem, der plejer at være sammen til daglig, er der blevet dette særlige ved Julen, at under dens Magt kan Samværet fortættes og inderliggøres. At da oplever vi særlig stærkt, at det er godt at være iblandt dem, der elsker os — saa godt, at der ikke er noget bedre end det.

Men ogsaa ved den kristne Julefest, som staar bagved den menneskelige, kan denne Overskrift sættes. Som kristne er vi jo flere om at holde Jul, end der kan ses: der er Gud og hans Engle, og der er Jesus Kristus og dem han har frelst, de som gaar til Kirke paa lyseblaa Stjernetæpper. Alle disse fra det himmelske er ogsaa med, dem er vi ogsaa iblandt, og fra dem udgaar der Kærlighed til os og svøber sig om os. Og naar der bliver saa stille i os, at vi kan tænke og tro derpaa, da gør det os Livet roligt, rigt og frejdigt.

Dette sidste er den kristne Julefest, og den kan følge os lige saa længe, vi er paa Jorden, og helt ind i det evige. Det første, den menneskelige Hjemmets Fest, er der lyk-

keligvis ogsaa mange, der oplever — som Børn, som unge, og igen naar de bliver Forældre og har Børn omkring sig. Men der er ogsaa dem, der er anderledes stillet. Og saadan kan det før eller siden blive med enhver af os, at der kan komme en Tid, hvor vi ikke har saa meget af det tilbage og mest maa nøjes med at tage Minderne frem. Eller maaske med et Haab om, at noget deraf maa findes igen paa ny Maade, men dog saadan, at det er der ikke nu for Tiden, og det er vemodigt at undvære.

Men derfor er det godt at vide, at det, som er Julen ovenfra, ikke nogensinde hører op, aldrig behøver at blive et Minde. Som det een Gang er begyndt, skal det fra Guds Side blive ved med at være: de himmelske Væsner om os, de guddommelige Personer lige ved Siden af os — elskende, tilgivende, beskyttende, frejdiggørende. De er een Gang kommet hertil, da Kvirinus var Landshøvding i Syrien, og de har besluttet sig til ikke at ville rejse herfra igen. De kan det simpelthen ikke, siger Evangeliet til os, de kan ikke rive sig løs, deres Kærlighed tvinger dem til at blive. Saa mærkelig »uselvstændig« er Gud i sin Kærlighed, at Tilværelsen har ingen Interesse for ham undtagen naar han kan være sammen med dem han elsker.

Der er en Historie, som jeg hørte, da jeg var lille, eller maaske var det flere Historier med samme Motiv, det husker jeg ikke saa nøje. Men der var deri to Øjeblikke, som jeg levede stærkt med i. Det var noget med en, som gik vild i en stor Skov og kom langt ind i den, og det blev Aften og han var meget ensom til Mode. Men som han gaar og gaar i det bælgravende Mørke, ser han paa een Gang et Lys blinke frem mellem Træstammerne et Sted langt bort. Det var det ene store Øjeblik. Og han gik efter Lyset, og det viste sig at være et oplyst Vindue, Lampeskæret fra en enlig Skovløberhytte dybt inde i Skoven. Og han vovede sig derind og blev godt mod-

taget — og det var saa det andet store Øjeblik, som ikke kunde glemmes igen, da han efter alt det Mørke stod derinde i Lyset, da han efter al den Ensomhed stod der og var omgivet af gode, venlige, hjælpsomme Mennesker.

Og nu var det saadan engang med den hele Menneskeslæggt, at den gik i en mørk Skov og ikke kunde finde Vej. Af og til glimtede en Stjerne frem oppe mellem Trætoppene, men nede i Skoven var der mørkt og ensomt. Men da kom det store Øjeblik, da et Lysskær blev at se, Lyset fra Betlehem, Guds Søn som blev Menneske. I ham brød Lyset frem. Og de som vovede at gaa efter det, og de som ikke havde vænnet sig saa meget til Mørket, at de var blevet helt lyssky — de oplevede det næste store Øjeblik: at de stod i Guds egen Stue og blev budt velkommen der, og de saa sig omgivet af Godhed og Venlighed, og de følte, at de var kommet til et godt Sted.

Og denne Oplevelse i Menneskeslægten har saa gentaget sig mange Gange sidenhen i de enkelte Menneskers Liv. Der var dette eller hint, som fik os til at opleve Skovmørket. Der var noget i det ydre Levnedsløb eller i vore egne Tanker eller vor egen selvraadige Adfærd, som gjorde, at Skovensomheden lagde sig om os. Men af Guds Barmhjertighed blev dette altid kun midlertidigt, ved Guds Barmhjertighed blev der altid igen et Lys at se og et beboet Sted at gaa efter. *Og naar vi gjorde det og fulgte Ordets Lys ind i Guds Menighed, mærkede vi fra Gud selv, at Lys og Venlighed slog sammen om os.* Og det blev igen frejdigt at leve.

Vi synger i en Salme: sig aabne maa de tykke, mørke Skove. Og i en anden om, at Julebudet er det aldrig slukte Lys. Og i en af Juleteksterne lyder det saadan om Jesus Kristus: i ham var Liv, og Livet var Menneskenes Lys. Og Lyset skinner i Mørket, og Mørket har ikke faaet Bugt med det.

Det er værd at ønske for sig selv og mange andre, at

det maa kendes som den dybe Grund i vor Julefest og i vore Levedage: Troen paa at være hos nogen, der elsker os med evig guddommelig Kærlighed. Og om vi kommer i Mørke, at saa Lysets Øjeblik snart maa blive til igen. Og at det maa tjene til at gøre os selv lyse og elskende overfor dem, vi har faaet at være sammen med, saa at der kan blive *roligt, rigt og frejdigt* iblandt os.

Erik Gelting-Hansen.

Noget om folkeoplysningen!

Tale ved elevmødet 1953

Vi er samlet til elevmøde i Vallekilde. Vi er rejst hertil for at gense disse steder: kirken og foredragssalen, skolestuerne og gymnastiksalen, haven, de smalle veje, som slynger sig rundt i vor by, og de afsides markstier, som vi vandrede ad her. Vi er kommen her for endnu engang at gense disse steder — og lytte til deres tavse tale. Vi er kommen her for at mødes med gamle og nye lærere — for måske med lidt vemod at lytte til en gammel røst, der sandt at sige nu lyder lidt slidt, og for at glædes over nye røster, der giver håb og tillid til fremtiden. Vi er også kommen for at se og høre en flok unge, som vi slet ikke kender, unge, der nu er elever på Vallekilde højskole, og som giver os fortrøstning til, at liv og ungdom stadig trives på det sted, vi fik kært.

Og så mødes vi dog måske allerhelst i håbet om at gense gamle kammerater, for at spørge: kan du huske? Og for at fornemme om kammeraten gennem alle oplevelser og omskiftelser siden sidst stadig har den gamle grundtegning i sindet! Men jeg, den enkelte, stævner også hertil for at skønne, om jeg stadig hører til her, om jeg har noget at hente her!

Povl Hansen sammenlignede ofte højskolen med en lodsstation og eleverne med fartøjer, som i 3 eller 5 måneder søgte ind til lodsstationen for at få kompasset indstillet til sejladsen fremover over livets hav. Og Povl Hansen kunne også blive i billedet og sige, at under et elevmøde søger vi atter til lodsstationen for at få kom-

passet justeret. Der var et program i det billede, og tusinder gamle elever vil sige, at Vallekilde højskole i Povl Hansens og medarbejderen tid svarede til billedet.

Jeg bruger hellere et andet billede. Jeg nævner ordet fra Davids 110. salme: »Han drikker af bækken ved vejen, derfor løfter han hovedet højt.« Jeg tror, der rinder en kilde på dette sted. Selve navnet *Vallekilde* leder tanken hen derpå. Her rinder en kilde. Der kan drikkes deraf. Forhåbentlig en sund og læskende drik. Måtte vi alle — hvad enten vi skal færdes her livsdagen lang eller kommer her for kortere tid — erfare, at det er godt at drikke af bækken ved vejen her. Og måtte vi, så ofte vi tørster, finde vederkvægelse og styrke og mod, når vi drikker af det rindende vand her.

Vi vil imidlertid huske og altid regne med, at der rinder strømme andetsteds, hvor landsmænd søger hen. Indre mission søger til sine skoler og mødesteder, arbejderbevægelsen til sine. Jeg vil her først henlede gamle elevers opmærksomhed på et sådant sted. Det er meget forskelligt fra stedet her. Men mennesker søger derhen for at finde oplivelse og styrke som her. Jeg tænker på det arbejde, der udføres gennem Arbejdernes Oplysningsforbund — A. O. F.

Det er en vemodig kendsgerning, at den grundtvigske folkehøjskole aldrig har draget til sig unge fra byerne og da slet ikke fra arbejderklassen i større tal. Den danske højskole har ikke haft samme dragende evne, som f. eks. den svenske højskole har haft. Men arbejderne har søgt oplysning ad andre veje. Gennem flere årtier var denne oplysning dog spredt og tilfældig — og ikke særlig givende. Der var og er mest tale om et oplysningsarbejde i fritiden efter arbejdsdagens slutning. Så længe arbejdsdagen var meget lang, måtte resultatet af fritidsoplysningen være beskedent. I 1872 var den gennemsnitlige arbejdstid mellem 11 og 12 timer, i 1900 var den 10 timer.

Men i 1919 vandt Stauning sin første store sejr, da han gennemførte ottetimers arbejdsdagen for statens og kommunens arbejdere. Efterhånden opnåede industriens og håndværkets folk som helhed samme korte arbejdstid. De fik hermed megen fritid til rådighed, og fremsynte mænd forstod, at nu måtte der sættes ind med et energisk og målbevidst oplysningsarbejde.

Jo mere mekaniseret og specialiseret arbejdet ofte blev og jo mere monotont og indholdsfattigt det ofte blev, desto mere fornødent blev det for et stærkt stigende antal medborgere at finde glæde og menneskelige udviklingsmuligheder i fritiden. Dette skulle ske gennem en oplysning, som forlenede eleverne med både faglig og borgerlig dygtighed og samtidig løftede loftet og udvidede horisonten ved arbejderens tilværelse.

Arbejderbevægelsens stærke vækst på det politiske, faglige og kooperative område gav dens tilhængere tro på, at fremtiden hørte dem til. Oplysningen skulle tjene et stort folkelag på vej frem mod sejren.

I 1924 dannedes A. O. F. med støtte af fagorganisationerne, den politiske bevægelse, kooperationen og D. s. u. Der er særlig grund til at nævne D. s. u. Efter den første verdenskrig truedes arbejderbevægelsen af frafald blandt de unge. I den gamle forening »Socialdemokratisk Ungdomsforbund« tog kommunisterne og syndikalisterne magten, men et mindretal blev trofaste. Under førerskab af journalist Rasmus Hansen, (senere forsvarsminister), maskinarbejder Chr. Christiansen (senere fiskeriminister), litografen Hans Hansen Hedtoft (senere statsminister) og typografen H. C. Hansen (den senere finansminister) dannedes D. s. u. Og det var altså denne nye ungdomsforening, som sammen med de gamle prøvede bevægelser sluttede op om A. O. F.

Det var ingenlunde alle førerne, som forstod betydningen af et virkeligt oplysningsarbejde. Den mægtige

formand for Dansk Arbejdsmandsforbund, Lyngsø, skal således have sagt, at den eneste bog arbejderne havde brug for at kende var deres fagforeningsbog. (Ja, andre har jo nøjedes med at kende deres sparekassebog).

De førende kræfter blev fra første færd Bramsnæs, som blev formand, og Harald Jensen, der blev sekretær, de gik med glødende ildhu op i gerningen for arbejderens oplysning. Harald Jensen vandt alle vegne respekt og fik mange venner. Bramsnæs siger om ham: »Hans rige og varme personlighed gav samarbejdet et indhold af kammeratskab og venskab, som det er få menneskers evne at give.« Sine tanker om A. O. F. har Harald Jensen udtrykt i en artikel: »Fra Grundtvig til Arbejderens Oplysningsforbund«. Heri siger han bl. a.: Grundtvigs stærke ånd har præget bondestandens højskoler, men en ny klasse træder ikke åndeligt i den gamle klasses spor. Det dannelsesgrundlag, som Grundtvig formede, har ikke bud til arbejderklassen. Sagaen er ikke i stand til at udløse begejstring. Den kundskab i historie, arbejderens søger, er ikke nationalt eller geografisk bestemt. Og det er ikke de enkelte helteskikkelser, der kalder på arbejderens dyrkelse. Det er stammens, klassens liv og færd, han søger. Men, siger Harald Jensen, ellers er oplysningens mål det samme som før. Som Grundtvigs virke tog sigte på bondestanden, tages der nu sigte på arbejderklassen. Det er her, behovet ligger. Som bønderne blev frigjort, sådan venter nu arbejderne på frigørelse. Dannelsesgrundlaget ligger i samvirksomhedens idé, i solidaritetens skrevne og uskrevne love. »I arbejderklassens praktiske, solide, nøgterne oplysningsarbejde kan denne understrøm ikke mangle. I al oplysning må der være noget af ørnens flugt mod de høje vidder — en tone, der høres, en kalden, der fornemmes, en skælven af livslyst og mod.«

Med Bramsnæs og Harald Jensen som førere var A. O. F. i gode hænder. Selv om der naturligvis ofte lød toner,

som vi i den grundtvigske højskole ikke kunne eller ville bruge, så måtte alle fordomsfrie mennesker glædes over, at her kom en stor landsmandsgruppe i drift for at vinde en oplysning, som ingenlunde kun var snævert klassebestemt. I Harald Jensens programartikel er der i alt fald meget, vi andre måtte glædes over.

A. O. F. arbejdede fra første færd gennem frie foredrag og foredragsrækker, hvor man i sammenhæng søgte at belyse et større emne. Man arbejdede også gennem korte kursus og studiekredse. Studiekredsformen har længe været kendt og meget benyttet i engelske og svenske arbejderkredse. A. O. F. har taget denne arbejdsform op med stor energi, og herhjemme er der næppe nogen, der har benyttet studiekredsformen så meget som A. O. F. Jeg tror, de har tilskyndet os på vore højskoler til at bruge denne arbejdsform (særfagene). Der foreligger naturligvis statistik over antal af foredrag og foredragsrækker, korte kursus og studiekredse, ligesom der er statistik over antal deltagere på de forskellige områder. Jeg skal ikke remse disse tal op. Men det er imponerende, hvad A. O. F. her har sat i bevægelse og stadig holder i bevægelse.

A. O. F. søgte fra første færd frem mod egne højskoler. Fra gammel tid havde arbejderbevægelsen Esbjerg arbejderhøjskole. Men man ville ikke slå sig til tåls hermed. I 1930 overtog A. O. F. og Oplysningsudvalget i København, støttet af socialdemokratiet og fagforbundene, Roskilde højskole. Det skete under stor optimisme. Anden pinsedag holdt man indvielsesfest under klingende spil. Bevægelsens spidser talte. Stauning sagde: En ny virksomhed åbnes, en ny tid indledes i dag. Hvad der i mange år var drøm og fremtidsmål er nu virkelighed. Den første af de gamle højskoler er overgået til A. O. F. . . . Det er en stolt dag for de gamle, og det er en forjættende dag for de unge. Det er års stræben, som lønnes med sejr.

Det er virkeliggørelsen af vore ungdomsidealer. Vor egen skole, et lærested for vor egen ungdom. Stauning skildrede arbejderklassens tidligere uvidenhed, dens forkuethed, dens tydelige fornemmelse af at ligge under. Oplysning, dannelse, åndsliv var de fleste arbejdere forskertset. Men nu skal det blive anderledes. Nu rykker en ny slægt herind, en ny ånd vil fylde dette hus. Og Stauning sluttede med at ønske A. O. F. til lykke med erhvervelsen af Roskilde højskole, lykke med den nye forstander Hj. Gammelgård og lærerne, men allermest til lykke til arbejderungdommen for det »hjemsted, som åbnes her for dem, der vil fremad og opad i deres klasses interesse.«

Borgbjerg talte lyrisk med megen svung om det store, som nu skete, mens Hj. Gammelgård talte klogt og behersket om den arv, man ville vedkende sig fra den gamle højskole og det nye, som arbejderbevægelsen nødvendigvis måtte sætte ind.

Mens Vallekilde med sine 88 år kun har haft 3 forstandere, så har Roskilde, siden den blev overtaget af arbejderbevægelsen for 23 år siden, allerede sin tredje forstander. Men jeg tror, at man i vide kredse inden for den grundtvigske højskole har følt sig i kammeratligt samarbejde med alle de tre Roskilde-forstandere, Hj. Gammelgård, Frode Kristensen og nu K. B. Andersen.

I en henseende blev højskolesagen nok en skuffelse for arbejderbevægelsen. Når man nemlig fra den side har sagt, og sagt noget anklagende, til os i den grundtvigske højskole: I fik jo aldrig byungdommen og da slet ikke arbejderungdommen rigtig i tale, så er det rigtigt nok; men vi måtte jo svare: 1) der er fri næring på dette felt; det står frit for andre at rejse højskoler, hvis man mener, at vi har røgtet opgaven dårligt. 2) Men med denne frie adgang til at rejse højskoler har arbejderbevægelsen indtil dato kun denne ene højskole. Og det har til tider endda knebet med at fylde denne ene skole. Det er mærkeligt.

Når man betænker, at den svenske arbejderbevægelse kan fylde flere skoler, at den danske bevægelse har bag sig over 600,000 organiserede medlemmer, så er det mærkeligt, at man ikke har magtet mere. Hvordan kan det være?

Men har det voldt vanskelighed at få elever til et 5 mdrs. ophold, så har arbejderbevægelsen funden mægtig tilslutning til kortere kursus, 8 dages eller 14 dages kursus. Her er behovet så stort, at Roskilde højskole ikke slår til. Man har da også planer om 2 nye skoler, en ved Esbjerg og en ved Aarhus. Og der skal bygges stort og flot. En skole til 100 elever anslås at koste mindst 3 mill. kr. Man arbejder systematisk på at skaffe pengene til veje, idet man af alle organiserede arbejdere opkræver nogle få øre af ugelønnen til en skolebygningsfond. Hvis man blot opkræver 5 øre ugentlig pr. organiseret arbejder, giver det hver uge 30,000 kr. Vi skal nok i den nærmeste fremtid se stolte og vel indrettede arbejder-højskoler rejse sig i Esbjerg og Aarhus.

Alligevel føler bevægelsens ledende folk alvorligt vanskelighederne. Man mærker den svigtende politiske interesse hos ungdommen, hvad grundlovsafstemningen viste, og man mærker den svigtende tilslutning til oplysningsarbejdet, mens tilslutningen til idrætten og navnlig til forlystelsen er voldsomt stigende. En af bevægelsens bedste mænd, Oluf Bertolt, har da også for nylig i skriftet til Hans Hedtoft skrevet en afhandling, som han kalder: »Krise i oplysningsarbejdet?« Bertolt lader det være et åbent spørgsmål, om der råder krise her, men selve afhandlingens overskrift fortæller dog, at han ikke afviser problemet.

I 1949 skrev Roar Skovmand en solid bog om arbejderbevægelsens oplysningsvirksomhed. Skovmand vurderer arbejdet højt, men han fremsætter også kritik. Han mener, at oplysningen har været for snæver, for smalsporet. Man har samlet arbejdet for meget om fagforeningsspørgsmål,

kommunalkundskab, sociallovgivning. Skovmand siger: »I England og Sverige lægges der langt mere vægt på humanistiske fag end her i Danmark. Der er på dette område forsømt meget her i landet, og skal arbejderoplysningen have den betydning, som den bør have, må der både fra organisationernes og fra ledelsens side gøres en indsats for at lave grundbøger, kursus og studiekredse på områder som litteratur, filosofi og religion.« Skovmand mener, at der for ofte er budt arbejderungdommen suldeføde, og det kan jo være, at det netop er grunden til, at ungdommen svigter. Han tilføjer: »Arbejderne er en væsentlig del af det danske folk, og det er i det danske folks interesse, at der bliver højt til loftet og vidt til væggene i deres stuer — både bogstaveligt og åndeligt talt.«

Her kan der læres af både englænderne og svenskerne. Natanael Beskow, som i sin tid stiftede arbejderhøjskolen Birkagården i Stockholm, den som blev ført videre af Gillis Hammer, skrev i sin bog: »Arbetarereörelsens bildningsideal«, at kernen i oplysningen må være en samvirken af personlighedsdannelse, medborgerdannelse og fagdannelse. »De må ikke stå isolerede hver for sig, de må forenes i et intimt samarbejde, så de støtter og fremmer hinanden.« Målet må være at fostre vidsynede, aktivt indstillede og dygtige »mennesker, som sætter sandheden over alt, også over de kæreste private meninger og over de mest autoritative partimeninger.«

Men kender man til vanskeligheder indenfor A. O. F., så kender vi også til det i vor egen kreds. Man taler om foreningskrise, møde træthed, om svigtende tilslutning til gymnastikken, og mange højskoler kæmper en hård kamp for livet. Man kan let nævne en række ydre forhold, der i alt fald til dels forklarer vor situation: de fåtallige børnefødslers årgange, den katastrofale affolkning af landbrugets unge, den forlængede militære tjenestetid, tilstrømningen til realskolerne — også fra

højskolens hjem. Disse forhold er ofte omtalt, og jeg skal ikke opholde mig mere derved.

Højskolen bærer på en rig, men også tung tradition. Det betyder både styrke og svaghed. Styrken viser sig bl. a. deri, at højskolen trods alle modvirkende kræfter dog fremdeles har stor tilslutning. Hvis højskolen ikke havde denne rige tradition bag sig, ville den formodentlig have lige så vanskeligt ved at samle elever, som f. eks. den hollandske, den svejtsiske, den engelske højskole har det. Det er i Norden ret enestående, at en højskole kan samle den jævne, almindelige ungdom til et 3 mdrs. eller endog 5-6 mdrs. ophold, uden at de unge ved hjælp af dette ophold skal gøre karriere. Andetsteds må man være glad for, om man kan samle en lille flok unge til et 14 dages ophold eller højst 1 måned. Skal der være tale om et længere ophold, må skolen direkte tjene den sociale opstigen. Den må være for en karrierebestemt elite. I Danmark skyldes det et lykkeligt sammenspil af forskellige kræfter, at et højskoleophold gik vide kredse af landbougdommen i blodet, og efterhånden skabtes her en stærk tradition, som selv meget stærke modvirkende kræfter ikke har kunnet ødelægge, om end nok skabe vanskeligheder for. På samme måde gik det med højskolens barn, den folkelige gymnastik; den blev ikke for en sportslig, karrierebestemt elite, men den blev for folkets unge. Til traditionens styrke regner jeg også den meget jævne samlivsform, som lærere og elever går ind under. Det kan godt virke både trættende og opslidende, men netop med den jævne ungdom for øje regner jeg dette nære samliv for en betydelig del i højskolens livsmulighed. Der er styrke og rigdom i højskolens tradition.

Men der er også svaghed. Der er altid i en gammel tradition fare for, at formerne kommer til at betyde for meget, at de stiller sig hindrende i vejen for friske kræfter, som med livets ret skulle frem.

Når jeg ser tilbage over 30 års virke som forstander i Vallekilde, mindes jeg adskillige nye indslag i vort arbejde, nye tanker, nye arbejdsformer. Men jeg erkender alligevel, at jeg har været meget traditionsbestemt, måske også mere end godt var. Jeg kender til urolige tanker, der kalder på en fornyende stærk indsats i vort arbejde. Jeg tror ikke, vi skal begynde med formerne, f. eks. med rundbordssamtaler og diskussioner eller med lejrliv og et forceret udflugtsjag.

Vi må håbe til, at højskolens tjenere må være i kontakt med det dybeste behov i unge sjæle. Jeg siger også, at højskolen må kalde på det dybeste i unge. Den er en vækkelsesskole. Jeg er her enig med Hal Koch og uenig med Johannes Novrup (når jeg kalder højskolen en vækkelsesskole, tager jeg selvfølgelig skarpt afstand fra enhver form for anmassende vælten sig ind på eleverne; en vækkelsesskole kan både vise takt og navnlig respekt for hvert enkelt menneskes klare ret til at finde den livsform, der måtte passe ham bedst. Ved en vækkelsesskole tænker jeg ikke på en skole, hvor man på forhånd går ud fra, at vækkelsen udgår fra læreren, mens eleven forudsættes at være et mere eller mindre sløvt objekt. Jeg ved, at læreren i lige grad trænger til en stadig vækkelse. Om han ikke kender denne fornødenhed, så er det i alt fald en såre farlig sag daglig at holde foredrag; hvis han ikke af elevernes spørgsmål, de udtalte og de uudtalte, igen og igen sættes i gang, så bliver han næsten uundgåeligt efterhånden »en klingende bjælde«. I en sand vækkelsesskole kalder lærere og elever på hinanden.) Der er hårdt brug for en højskole, som kalder til vækkelse. Og så må den til enhver tid bruge de arbejdsformer, som er mest tjenlige.

Det er min erfaring blandt jer, at det altid har været og fremdeles er de dybt personlige spørgsmål, som den mest villende ungdom spørger om svar på. Jeg ved ikke,

om højskolen har kunnet give jer et endeligt svar på disse spørgsmål. Men jeg ved, at en højskole, som ikke alvorligt tager disse spørgsmål op, svarer slet ikke til sin egentlige opgave blandt ungdommen. I det personlige er højskolen dybt forankret. Tidens og døgnets spørgsmål kan trænge sig på, optage både læreres og elevs sind. Men disse døgnets spørgsmål kan aldrig angive den sande højskoles kurs.

Der er fladbundede fartøjer, som kastes hid og did af enhver døgnets blæst, og der er skibe med den dybe køl, skibe, som nok kan vippe stærkt i døgnets blæst og bølgegang; men netop fordi de har den dybe køl, så fastholder de deres kurs på trods af vindretning og bølgeslag. Jeg vil ønske, at Vallekilde højskole altid må være skibet med den dybe køl, der altid sejler på det dybe vand, et skib, hvis kurs altid er bestemt af den villende ungdoms trang til at finde lys og klarhed over menneskesjælens bestandige behov.

Vallekilde! Her rinder en kilde. Jeg ved det. Og jeg siger med digteren:

*Hvor liv har i løndom sin kilde,
did svang jeg mig årle og silde.*

Og jeg kan efter en lang arbejdsdag og en uundgåelig træthed stadig og stærkere føle det sådan, at hver gang jeg drikker af den kilde, så løfter jeg mit hoved højt og takker Gud, takker medarbejdere og takker jer gamle og unge elever for alt, hvad I gav mig i Vallekilde.

Uffe Grosen.

Den folkelige bog og den folkelige læser

Ordet folkelig bliver i vore dage mest brugt på en måde, der er i modstrid med, hvad det egentlig skulle udtrykke. Da det kommer af ordet folk, skulle det betegne, hvad der er for folket og ikke bare for en gruppe indenfor folket. Men nu bruges det for at betegne, hvad der er for de brede masser af folket, for dem, der skal have det meget enkelt og letfatteligt. Er det ikke dette, som man tænker på, også i mange grundtvigske kredse, når man taler om »et folkeligt foredrag«. Og denne opfattelse af ordet smitter også af på grundordet folk. Tænk på, hvad mange mennesker lægger ind i ordet folkehøjskole: en skole for de stakkels folk ude på landet, der ikke har evner eller mulighed for at tage en realeksamen eller præliminæksamen. En sådan opfattelse kan dannes hos den, der kun kender højskolen af omtale eller f. eks. kun kender dens timeplan. Men den, der kender undervisningen og eleverne, ved, at der ligger noget andet gemt i brugen af ordet folk og folkelig her. Vi kan f. eks. høre, hvad afdøde højskoleforstander Johan Borup, København, fortæller om en af sine elever. »Jeg havde engang besøg af en smed, der noget forlegent begyndte med, at han havde ingenting bestilt i skolen, og han ville derfor gerne nu lære at skrive pænt. Så var det sagt. Og han pustede ud. »Lad mig lige se,« sagde jeg, »hvordan De skriver Deres navn.« Så fik han min pen og maledede nogle fæle kragetæer. »Storartet,« sagde jeg, »det er netop folk som Dem, der ved, hvad de mangler, vi allerhelst ser hos os«. Dette lettede, og han bød farvel, men henne ved døren vendte han sig om: »Se, jeg

kunne også nok ønske at høre noget om stjernerne på himmelen, som de siger er mange millioner mile borte, og hvordan det går til, at de drejer sig om hinanden uden at støde sammen«. Så stod han lidt og tænkte sig om. »Og jeg kunne også lide at høre noget om de tingester, de kalder bakterier, og som de siger æder alting op. Men nu holder jeg mig imidlertid til skrivningen«. Smeden fik lært at skrive, men han fik især lært at lytte i foredrags-salen — og det ikke blot om stjernerne og bakterierne. Borup havde jo ikke fortalt dette tiltalende og fornøjelige om smeden for at sige, at han følte det som sin eneste og fornemste opgave at lære smeden at skrive — selvom det også skal gøres og gøres godt! — men navnlig for at vise, hvordan smeden fik begyndt på at følge sin trang til at opleve tilværelsens forunderlighed og finde en sammenhæng. En væsentlig tilføjelse er det, når Borup fortæller videre: »En anden gang meldte en ung pige sig. Hun satte sig træt ned i en stol og sagde: »Se så, nu er jeg lige blevet færdig med studentereksamen, og nu vil jeg gerne lære noget«. De samme foredrag, som skulle imødekomme smedens trang, skulle altså også imødekomme studentens, og selvom de ikke fik lige meget eller det samme ud af det, så havde de dog mødt noget fællesmenneskeligt, noget alment, noget folkeligt.

En højskolemand skulle altså gerne vide noget om, hvad det folkelige er, og ud fra en sådan forventning havde en gruppe biblioteksfolk i København bedt mig om at deltage i en diskussion om emnet: Har bibliotekerne svigtet den folkelige linie? Det blev en interessant og lærerig diskussion, og den gav mig en forstærket fornemmelse af, hvor stort et behov der er for at klargøre, hvad man egentlig mener, når man taler om det folkelige i forbindelse med bogens verden — et behov, som ikke blot gør sig gældende i biblioteksarbejdet, men overalt hvor man betragter bogen ikke bare som et middel i folkeop-

lysningen, men også som et led i ens egen personlige udvikling. Og det er baggrunden for at tage dette emne op her, selv om der ikke kan blive tale om en grundig behandling, f. eks. må så vigtige områder som det folkelige i forhold til det nationale og kristelige udelades her.

Den ovenomtalte diskussion blev indledet med følgende forklaring på, hvad den folkelige linie i biblioteksarbejdet er for noget: »Det er erkendelsen af, at en del af læserne finder størst glæde i bøger, som både kunstnerisk og litterært er ligegyldige eller dårlige«. Eller med andre ord: folkelig litteratur er lig med den rene og skære underholdningslitteratur. Med en sådan forklaring kan en højskolemand ikke nøjes. For ham eller hende er det ganske vist en meget vigtig folkelig opgave at være til hjælp for dem, som finder mest glæde ved underholdningslæsning. Og her er det vigtigt, at man ikke taler nedsættende om de bøger, som folk er glade for, men i stedet prøver at tilbyde andre bøger og iøvrigt først og fremmest prøver at hjælpe dem til sådanne oplevelser og erfaringer, at trangen til mere krævende læsning vågner af sig selv. Men gælder det en nærmere forståelse af udtrykket folkelig læsning, kan vi ikke blive stående ved den ovennævnte forklaring, og det interessante er, at heri får vi medhold hos den folkelige læser.

I dagbladet »Information« var der i januar og februar en morsom debat mellem en forfatter og en læser. Forfatteren Ib Henrik Cavling skrev bl. a.: »Den folkelige forfatter bager det brød, som folk kan lide. Han sætter en ære i at gøre sine læsere glade og sætte dem i godt humør. Det bliver de ikke, hvis han serverer nød, død og elendighed. Hvem siger, at man skal skildre livet, som det er? Det kender vi, og det keder de fleste til besvimmelse.« Ja, sådan stod der virkelig, og det kunne ikke få lov til at stå uimodsagt. Lærer Søren Christensen, Krusbjerg, pr. Ølgod, tog til genmæle. Det første, han ville,

var at vise Ib Henrik Cavling, hvordan de folkelige læsere bedømte den roman, som Ib Henrik Cavling havde skrevet for at »sætte dem i godt humør«. »Jo, vi har skam læst din bog »Arvingen« alle tre, både bager Larsen, husmand Andersen og jeg. Vi købte din bog, fordi både boghandleren og forlaget anbefalede den, så håret næsten rejste sig på hovedet af os. Men ved du, hvad Andersen sagde, da han afleverede bogen til Larsen.

Han sagde: »Nok er jeg dum, men den godsejer i historien, han har mindre forstand end en fastelavnsbolle, lille Larsen. Tænk dig: han bor på et rigtigt slot, og så kan han ikke få serveret andet end medisterpølse og kernemælksuppe. Han lader en ærlig menneskebajer stå og drikker skibsøl, bare fordi han ikke vil lede sin sarte sønneke i fristelse! Samme søn — det er altså ham, der er blevet forbyttet af hende skurkinden — han er en værre filur. Når det stikker ham, går han på KFUM for at få sig en gang labskovs.«

Dette er ikke alene et morsomt og afvæbnende svar, men tillige et godt udtryk for den folkelige læsers sunde krav om en rimelig sammenhæng. Og videre krav stilles i det følgende: »I vil gøre os glade og sætte os i godt humør. Men så må I se at finde ud af, hvad glæde er for noget mærkeligt noget. Man skal holde af sine læsere for at kunne skrive for dem — og ikke behandle os som dumme malkekøer.« Når Søren Christensen læser for sine skolebørn, har han gang på gang undret sig over at opdage, hvor enige de er med ham i, hvad de ønsker af en god bog: »Der skal være handling, og der skal være hjerte, og så skal det allerhelst være taget fra vor egen verden.« Disse ord, som kan synes lidt vage og banale, får en helt anden og væsentlig betydning, når Søren Christensen henviser til lignelsen om Den fortabte søn som et eksempel, der viser, hvad han tænker på og ønsker sig.

På denne baggrund kan vi altså godt sige, at vi med

ordene: handling, hjerte og vor egen verden — har fået de første træk i billedet af, hvordan folkelig litteratur skal være, og der er givet en udtrykkelig afgrænsning overfor det uvirkelige underholdningsstof. Det betyder ikke, at folkelig litteratur ikke kan eller må være underholdende, tværtimod, der skal være en rimelig handling, der umiddelbart kan fængsle læseren, men strengen er sat under en rimelig handling og persontegning, altså virkelighedskravet. Her er der sagt noget væsentligt om forholdet mellem folkelig litteratur og underholdningslitteratur. Men hvordan er så forholdet til den anden side, til de bøger, der især skal imødekomme læsere med intellektuelle og litterære krav?

Herom har Martin A. Hansen udtalt sig i et interview: »Jeg har gentagne gange været ude for folk, der ikke var særlig bevandret i litteraturen, men faktisk fik lige så meget ud af en bog, som dem, der sagde, den var utilgængelig for den almindelige læser. Disse velbevandrede mennesker har nemlig glemt at opfatte en historie som en historie og betragter den derfor ofte som en rebus, der skal løses. Mennesker, der læser den ganske naivt, bliver sat i bevægelse af den, og stort set kan man ikke forlange mere.« Det fælles for den folkelige og den intellektuelle læser skulle altså være selve oplevelsen af det kunstneriske virkelighedsbillede (poesien, som Øhlenschläger og Grundtvig ville sige), mens forskellen skulle ligge deri, at den folkelige læser hviler umiddelbart i sin oplevelse, mens den intellektuelle læser ud fra sin oplevelse begynder at drage sammenligning og trække konsekvenser, som den jævne læser ikke interesserer sig for eller magter. For at tage eksemplet med Den fortabte søn. Begge slags læsere gribes af selve fortællingens budskab, men den intellektuelle læser vil derudover undersøge, hvad man kan lære om menneskesjælens reaktioner og udfoldelsesformer. Vi får herigennem igen et lille glimt

til forståelsen af, at eet og samme foredrag kan have bud til tilhørere med meget forskellige forudsætninger, når blot der er et »virkelighedsbillede«, en »folkelig historie« som et levende midtpunkt deri.

Vi har her set, at det folkelige rummer den »læge« og den »lærde« i en fælles oplevelse af noget alment, men vil vi have nærmere føling med, hvad det er, der er hemmeligheden ved denne oplevelse, dens magt og mål, må vi gå til den store engelske lyriker og dramatiker T. S. Eliot. Hos denne meget intellektuelle forfatter og kritiker er det mærkeligt gang på gang at møde bekræftelse på, hvad den folkelige læser udtrykker, her bare begrundet nærmere. Eliot er enig med Søren Christensen i, at handlingen skal være hentet fra vor egen verden, men han udtyder det: »Vi skal ikke løfte publikum ind i en fantasiens verden, som er total forskellig fra deres egen, en uvirkelig verden, hvor vers kan tolereres. Nej, i det øjeblik, publikum er klar over, at det lytter til poesi, skal det kunne sige til sig selv: Jeg kunne også tale poetisk. Da ville vi ikke blive ført ind i en kunstig verden, tværtimod: vor egen skidne, glædesløse daglige verden ville pludselig blive glansfuld og forklaret.« Selvom Eliots ord er vanskelige, fremgår det vel ret klart, at han mener, at der i det gode kunstværk er en magt, der får vor daglige verden til at vise sig som både rigere og vældigere, end vi før havde set og troet. Men hvad er det for en magt ved kunsten, hvoraf kommer det? Dertil svarer Eliot: »Det er al kunst's funktion at give os en fornemmelse af lovmæssighed i livet ved at give det formløse form.« At en bog giver et virkelighedsbillede, vil altså sige, at den afslører for os en lovmæssig sammenhæng, hvor vi før ikke kunne se den eller tro den.

Og når Søren Christensen af den folkelige bog forlangte, at der skulle være hjerte i den, så giver Eliot ham også ret i dette. Vi kan ikke nøjes med blot at konstatere

en sammenhæng, men vi forlanger også, at denne sammenhæng skal være positiv, menneskelig, lykkelig. Han siger det sådan, at kunsten ved at vise os den lovmæssige sammenhæng i virkelighedens verden skal føre os ind i »en tilstand af klarhed, stilhed og forsoning.« Her vil mange protestere: klarhed, stilhed, forsoning? Nej, sådan er virkelighedens verden ikke. Dertil svarer Eliot: Nej, det er den ikke, kunstens opgave er også at vise os verden sådan, som vi ikke selv magter at skabe og forme den, for derved at lede os hen til kristentroen, til den egentlige sammenhæng i tilværelsen.

Efter at have lyttet til, hvad Søren Christensen, Martin A. Hansen og T. S. Eliot har sagt os, kunne vi sammenfatte følgende træk som væsentlige for det, vi vil kalde folkelig litteratur:

Folkelig litteratur er ikke lig med letkøbt underholdning for de mange eller forstandsmæssig og skønhedsmæssig nydelse for de få, men virkelighedsoplevelse i en form, der er tilgængelig for både læg og lærd. Denne virkelighedsoplevelse udspringer deraf, at den folkelige litteratur viser os lovmæssigheden i vor hverdag og styrker og fornyer vor tro på tilværelsen. Og som et praktisk eksempel på god folkelig litteratur kan vi henvise til lignelsen om Den fortabte søn.

*

Hvis dette er, hvad vi vil kalde folkelig litteraturs kendetegn, så må den folkelige læser være den læser, der ønsker at læse litteratur af den art. Men findes der sådanne læsere? Ja, jeg tror, der er flere, end vi plejer at regne med, det gælder blot om at finde frem til den art af folkelig litteratur, der svarer til modenheden hos læseren. Der findes litteratur, der er så enkel — uden at være falsk — at den svarer til barnets umiddelbare oplevelse, og der er litteratur, som er så sammensat af erfaring-uden

at være ufolkelig — at den tilfredsstillende den ældres eftertanke. Men da der her hverken er lejlighed til at komme ind på en nærmere klassificering af bøger eller en drøftelse af løsningen af det vanskelige praktiske problem: den rigtige bog til den spørgende læser, ville det i stedet føles som en afrunding at slutte med et rids af to folkelige læsere: en ung overfor en gammel. At den unge er en elleveårs dreng i biografen, der ser filmen »Ivanhoe«, kan godt gælde, da filmen så nøje i virkning svarer til bogen. Og at den gamle, Moster Ida, ikke bare skildres som læser, men som den, der i travlhed giver sig stunder til sjælens fornyelse i salmesang, læsning og bøn, alt sammen i ensomhed, men midt i hverdagen, det understreger blot rigdommen i det folkelige.

Drengen i biografen.

Spændingen har fortættet sig i skildringen af tvekampen mellem Ivanhoe og tempelridderen. Ivanhoe er blevet revet af hesten, under drønende slag fra tempelherrens tunge kølle synes han at måtte bukke under, da han med et lynhurtigt og hårdt ryk trækker sin modstander ned af hesten, ned på jorden, ned på lige fod, til jævnbyrdig kamp: da lyder det fra den elleveårige dreng i en befriende og jublende hyldest til retfærdighedens og heltemodets sejr: »Ja — for satan!« — Det friske folkelige instinkt er ufordærvet, om end grovt, og kunsten er at vedblive med at give det næring og vækst.

Moster Ida.

(Torsten Fogelquist: »Jeg mindes den herlige tid«)

Klokken 6 lød et timeslag fra kirken og spredte en ring af lydbølger i den lyse luft. Kragerne løftede sig skrigende og flaksende fra de skjulesteder, hvor de havde siddet og

sovet. Omtrent samtidig hørte man knirkende trin på præstegårdens loftstrappe. Det var moster Ida, ene oppe før alle andre, på vej for at purre de sovende piger op, gøre morgenmaden parat og give ordrer for dagen. Men når felttogsplanen var lagt, trak moster Ida sig tilbage en stund i sin stue. Det var hendes stund, kort men indholdsrig, den stund, som et menneske bør ha' for sig selv, og som gør dets ånd levende, samlet, lys og modstandskraftig. Disse moster Idas enestunder begyndte med en akkord på klaveret, en lidt famlende akkord, og så løftede sig Paul Gerhards salme: »Befal du dine veje«. — det kunne også være andre, men jeg husker særlig denne — løftede sig på brødremenighedens kendte melodi. Moster Ida sang med en stemme, som årene havde gjort slidt. Men sjældent har jeg hørt en så ubrudt enhed af følelse, ord og tone. Og fra den dag og stund har jeg forstået, hvilken magt *den* ejer over hændelser og skæbner, som begynder sin dag med en akkord, en melodi, det behøver kun at være et par takter på et klaver eller et orgel, et enkelt tema, og som så dernæst går til dagens gerning med denne melodi i øret og sindet. En sådan musikstund er som en dåb, en slags renselse, og en sådan melodi et panser for sjælen. Den bliver ikke bare ren og lys derved, men også usårbar overfor alt, hvad der kan komme og ske.

Fra klaveret gik moster Ida hen til sofaen og slog sig ned med en bog i sit skød. Lad os tænke rigtigt over dette sælsomme: En husmor for en husholdning på 30 personer, som bærer alt på sine skuldre og holder alt i sine hænder, og som hver morgen kl. halv 7 slår sig ned i stilhed for at overveje ved en bog. Det var ikke bare bibel og postille eller andagtsbøger, som hun havde i hænderne. Det var også Tomas af Kempis: »Kristi Efterfølgelse«, Kierkegårds: »Stadier på Livets Vej«, den unge Johannes Jørgensens første bekendelser, m. m., en litteratur, som gan-

ske vist så godt som altid havde et religiøst præg, men dog aldrig var begrænset til postillen.

Jeg glemmer ikke let disse morgenstunder, som jeg fra kirketårnet var et diskret og stumt vidne til. Frisk birkeløv duftede fra vassen på bordet. Gennem det åbne vindu lød sommerens og havens fugles solofløjten og korsang. Henne ved redskabsskuret blev leerne skærpet, og man hørte den muntertsurrende lyd af slibestenen. Ude foran stalden blev køerne drevet af sted under høje råb, og hele pladsen var fyldt af lyd af klove, lige fra køernes tunge skridt til fåreflokkens ængstelige og nervøse trippen. Denne rigdom af lyde forstyrrede ikke andagten, tværtimod dannede den en naturlig baggrund. Netop sådan skulle det være: morgenklokker, vognraslen, brølende hjerde, susende leer, fuglesang og humlebiens summen, en verden, der vågner op af søvnen — og midt i alt dette et virksomt menneskes bøn om ny kraft til sin gerning. Når et sådan menneske går ind i sit kammer, som der står i bibelen, lukker det måske nok døren til for at være ene med sine tanker og sin Gud, men det holder vinduet åbent mod livet, dets lyde og rastløshed. Og morgentimen, hvor man indvier sig til dagens pligt, er andagtens og eftertankens rette stund. Sådan var moster Ida. Hun sov ikke fra morgenoplevelsen. Og når hun siden mødtes med sine kære og sine folk ved morgenbordet, mødte hun dem som den, der — stærk i troen og sikker på sin pligt og ene med sit bedste og inderste — behersker alt.«

Valdemar Nielsen.

Foreningslivet - Lederspørgsmålet

Vi har i flg. grundloven foreningsfrihed her i landet, og det har medført, at en stor del af det, et menneske lever i og for uden for familielivet, foregaar i foreninger. Jeg skal ikke her remse op alle de foreningsformer for de erhvervsmæssige interesser, politiske foreninger, foreningsmæssige sammenslutninger om kirke- og skoleforhold — for ikke at tale om foreninger, der arbejder med nordiske og internationale formål. Det, der i det følgende skal siges noget om, er begrænset til det foreningsliv, der udnyttes af den danske ungdom i fritiden og det dermed følgende forhold om ledernes opgave og betydning i dette arbejde.

Da Ungdomskommissionen i 1952 afsluttede sit store arbejde med den fyldige betænkning om »Ungdommen og Fritiden«, blev indholdet i dette værk en kort tid debatteret i den største del af vor dagspresse, og alle, der aktivt er interesseret i ungdommens udnyttelse af fritiden, glædede sig, fordi det er af betydning, at de ældre og bosiddende må holdes orienteret om de former, som ungdommen udnytter fritiden på. Ingen kan lade elleve og fem være lige, hvis den fritid udnyttes til noget ligegyldigt eller bliver helt spildt. De erfaringer, man som ældre har lært i livets skole, har overbevist en om den sandhed, at det er i de unge år, man er mest modtagelig for indtryk, der giver livet værdi fremefter, og man er taknemlig for, at en heldig skæbne, eller hvad man nu vil kalde det, førte en ind under påvirkning af mennesker, der viste én de høje mål og tændte begejstring i de modtagelige sind så

stærkt, at det aldrig blev fortonet af de krav, som dagliglivets pligter pålagde en.

— Det varede desværre ikke længe, før tavsheden bredte sig over de problemer, der var belyst i »Ungdommen og Fritiden«. Der var nok af højaktuelt stof til at fylde avisernes spalter, men man undredes over, at de ansvarlige tilsyneladende overså den kendsgerning, at de, der er børn og halv voksne i dag, om få år er den ungdom, der skal afløse det ældre slægtled, og de fleste er dog umiddelbart interesseret i, at afløserne kan fortsætte og helst udbygge den linje, de fleste af os regner for den værdifuldeste.

Da tavsheden havde varet en tid, skrev formanden for Ungdomskommissionen, højskoleforstander, prof. Hal Koch, i en kronik bl. a.:

»— Vor opgave kunne godt formuleres således: At finde ud af, hvordan det offentlige, stat og kommune, skal bære sig ad med at indfri de store løfter, man har givet ungdommen i 1945. Men indrømmes må det naturligvis, at hvis ordene slet ikke var andet end ord, er hele kommissionen for så vidt en misforståelse. . . . De færreste gør sig vel klart, hvor vanskelig kårene kan blive for de unge, der er født i 1940'erne.

Ungdomskommissionen har påpeget de faktiske forhold og de løsninger, vi anser for ønskelige. Muligvis vil mændene fra Christiansborg og centraladministrationen kritisere vore forslag. Udmærket — når blot de sætter noget andet i stedet. Her må handling til. Vi har højest faresignalerne. Man er advaret. Der er ingen undskyldning, hvis ungdommen en skønne dag står lige så dårligt i det, som den stod i trediveerne.«

Forstander Arnfred, der også har været medlem af Ungdomskommissionen, pegede i en tale på Askov Højskole i november 1952 på den risiko, det ville være, hvis der ikke nu — ud fra de oplysninger, der var tilgængelige i den nævnte betænkning, — toges fat på at udbygge rammerne til det omfattende ungdomsarbejde, der bliver nødvendigt

i de kommende år. De tal, han nævnede fra befolkningsstatistikken, viser alvoren for samfundet i de kommende år:

»I 1921 blev der født 79,000 børn her i Danmark. I 1932, i kriseåret, gik fødselstallet ned til 63,000. — I 1946 fødtes der 96,000 børn i Danmark. Disse mange børn rejser problemer af mange arter. F. eks. vil skolemanglen i de kommende år blive mere trykkende. I dag er der 60,000 15-årige, i 1958 75,000, i 1962 90,000 15-årige unge, der står foran deres uddannelse. Hvis man ikke er indstillet herpå, vil vi ikke kunne give de unge en passende uddannelse og et rimeligt arbejde. Samme situation havde vi i 1930'erne, da mange unge fik et knæk for livet på grund af arbejdsløsheden.«

De korte uddrag af, hvad disse to højskolemænd har fremført om de opgaver og forholdsregler, der er livsnødvendige for den opvoksede ungdom, viser, at de (og mange med dem) er klar over, at her må sættes ind både fra den enkelte og fra samfundets side, hvis ikke man vil se den kendsgerning i øjnene, at store dele af vor ungdom i de kommende år skal blive så ringe udrustet, mens tid er, at den vil blive handikappet i kampen for tilværelsen, når den skal stå på egne ben.

Endnu skal nævnes, at Ungdomskommissionen holdt fast ved, at det frivillige ungdomsarbejdes traditioner skal bevares, og der må ikke ansættes statsansatte ungdomsledere. Derimod bør det offentlige hjælpe ungdomsarbejdet med de ydre rammer, lokaler og bedre uddannelse.

*

At det offentlige i stigende grad hjælper til med billige lån og direkte tilskud til udbygning af rammerne om det frivillige ungdomsarbejde, er de fleste klar over, men selve foreningslivet kan det offentlige ikke holde i gang — eller sætte i gang, hvor det mangler eller er mangelfuldt. Det må ske på initiativ af mennesker, som tror på

værdien deraf, og som vil sætte et arbejde ind på dets gennemførelse.

På dette område har det i en række år været sådan, at der mange steder er holdt liv i ungdomsorganisationerne af traditionsmæssige grunde. En ungdomsforening eller en gymnastikforening i et sogn *skal* gå, for sådan har det været her i mange år.

Men de, der følger med i vort ungdomsarbejde, tager del i stævner, hvor de ansvarlige mødes, eller læser vore ungdomsblade, kan jo ikke være uvidende om, at det går ikke så godt, som man ønsker det skulle. Og så skyder man skylden på ungdommen — eller tiden, eller hvad der nu kan siges derom. En del er rigtig, men det væsentlige går man udenom. Ungdommen er selvsagt præget af tidens mentalitet, og den er anderledes end for 25 eller 50 år siden, da man stiftede De danske Ungdomsforeninger. Men kommer man på talefod med de unge i dag, så er de — bagom det udvendige, der påtvinger sig deres opmærksomhed, — optaget af de samme livsvigtige spørgsmål, som til alle tider har levet i de unges sind. Opgaven bliver da, at der må formes et ungdomsarbejde, hvor det centrale ikke forflygtiges, og der tages de hensyn til tidens forhold, som de er.

Da undertegnede som andre nykonfirmerede blev medlem af en ungdomsforening og en gymnastikforening, var det de voksne piger og karle — for de flestes vedkommende elever fra Vallekilde og Ryslinge højskoler, der angav tonen og prægede arbejdet og samværet mellem de unge. Først nu bagefter kan man se, hvad det betød for en sådan knægt at komme med i et sådant lag.

Den gang var der ingen krise i foreningslivet. Det var under udbygning, og det er både spændende og inciterende at se det gro. Rammerne var i sammenligning med dem, der mange steder findes i dag, ringe og lidet fyldestgørende, men for den tids højskoleelever var det en selv-

følge, at de gik ind i ungdomsarbejdet, både for deres egen skyld, men også for at kammeraterne kunne blive meddelagtige i de værdier, som de selv havde mødt. Når ungdomsarbejdet her ude i det danske land fremdeles fortsætter efter de samme linjer som den gang, så er det stadigvæk i de fleste tilfælde højskolernes elever, der gør arbejdet, men tidens kår er vanskeligere end den gang. Nu er det ikke så meget udbygning og spredning, det gælder. Nu gælder det om »at holde skansen«, og det er betydeligt sværere. Det kræver en fast tro og en stædig sejhed at holde ud. Det er vist ikke for meget sagt, at alt for mange lukker sig inde i sin egen verden. Derved mister de selv værdien af fællesskabet med de unge, og hvad værre er, de unge mister den støtte, som samværet med voksen ungdom kan give.

*

I »Dansk Ungdom« var der i sommer — under forberedelserne til 50 års jubilæet for »De danske Ungdomsforeninger« — nævnt nogle medlemstal fra en række ungdomsorganisationer. Jeg nævner nogle af dem, for de viser, i hvilken retning udviklingen går. Medlemstallene for de politiske ungdomsforeninger udelader jeg:

	1939	1951
»De danske Ungdomsforeninger	40,000	47,150
De danske Gymnastikforeninger	79,650	151,250
De danske Skytte- Gymnastik- og Idrætsforeninger	66,950	150,500
Dansk Idrætsforbund	183,300	412,500
Vandrebevægelsen	52,500	66,000
Det danske Spejderkorps	9,200	20,950
De danske Pigespejdere	3,500	11,650

Disse tal viser tydeligt, at der har fundet en forskydning sted inden for dansk ungdomsarbejde. Interessen samler sig om de foreninger, der er optaget af idræts- og friluftsliv.«

Det er selvsagt lettere at få ungdom i overgangsårene med til et gymnastisk og idrætsligt arbejde, end at de udendvidere følger de voksne til foredrag. Den modenhed og interesse, man skal have for at få noget ud af et foredrag, er hos de fleste ikke umiddelbart til stede i den alder. Her er det, den skete mentalitetsændring — med alt, hvad dertil hører, — der modarbejder det kultur-bærende i ungdomsarbejdet og den ubevidste følelse af, at sjælen også skal mættes. Tidligere fulgte de yngre med de ældre, når de skulle til foredrag, fordi der ikke var andet at gå efter. Sammenhold og fællesskab mellem de ældre og de unge var ubrudt. I dag er denne fællesinteresse bristet. De ældre har nok i deres eget, og mange steder lader de ungdommen gå sine egne veje. At de så — udsat for en pågående letbenet propaganda — følger med strømmen og ikke går imod den, skal man vist ikke bebrejde den. Psykologisk set er det let at forstå, og bebrejdelser mod ungdommen for, at den følger »med strømmen«, er uden virkning, og det virker i modsat retning, når der jamres over, at de unge ikke er, »som da vi var unge!«

De steder, hvor man — også før Ungdomskommissionens oplysninger blev kendt, — tog fat på at få ungdomsarbejdet i kontakt med tidens kår, er man ved at få balance i det igen. Det er i de foreninger, hvor man har vovet at forene de to former for arbejdet, som det henholdsvis udføres i De danske Ungdomsforeninger og i De danske Gymnastikforeninger. Der er man — efter min mening — på den rigtige vej. Ungdom og idræt hører naturligt sammen, det kan bl. a. historien give god besked om, og jo yngre medlemmerne er, jo sikrere tag får man i dem i det idrætslige arbejde, og kan man så, hvad der er adskillige gode erfaringer for, få dem til at følges med de voksne kammerater, når der i forsamlingshuset er foredrag, oplæsning, indøvelse af nye sange og dertil brug af

sangbogen, så er ikke alene traditionen fra »de gode gamle dage« bibeholdt, men så får både de yngre og de ældre næring til sjæl og krop. Krisen i det foreningsmæssige ungdomsarbejde bliver ikke afhjulpet, så længe den skarpe afvisning mellem de to arbejdsformer bliver fastholdt. Forhåbentlig lærer de ansvarlige af de foreninger, hvor man »på egen hånd« har taget begge former op i en forening.

*

Med det voksende tal af unge, man ønsker som deltagere i ungdomsarbejdet, bliver *lederspørgsmålet* et forhold, der skal løses, hvis målet for arbejdet skal fastholdes. De nedslående erfaringer, der er indhøstet dér, hvor foreningsarbejdet er overladt til de helt unge, har i stigende grad gjort de ansvarlige opmærksom på, at her må for alvor sættes ind, hvis man skal kunne løse de opgaver, der med rette kan kræves af et folkeopdragende ungdomsarbejde.

I den omtalte betænkning om »Ungdommen og Fritiden« er der for dem, der ønsker oplysning og inspiration til løsning af dette forhold, i kapitlerne 6 og 20 meget fyldige oplysninger om de resultater, Ungdomskommissionen er kommet til. Her skal kort siges, at forbilledet for den ledertype, man ønsker i alle former for ungdomsarbejdet, er de delingsførere, som nu i snart 70 år har været de faglige ledere af den folkelige gymnastik, og som i de fleste tilfælde også var ledere eller aktive medarbejdere i det folkelige ungdomsarbejde. Det har været til den folkelige gymnastiks uvurderlige gavn, at dens delingsførere kom fra højskolerne, hvor de havde fået syn for, at gymnastik ikke er nok i sig selv, den er *et* af midlerne i et folkeligt arbejde, og hvis den skilte sig ud fra det, blev nok i sig selv, så sigtede den mod det, man ikke kan vedkende sig i det folkelige arbejde.

Det er derfor glædeligt at se, at man indenfor idrætsorganisationerne, hvor lederspørgsmålet i høj grad har været fagligt betonet, (man havde brug for og uddannede dygtige instruktører), er man blevet klar over, at idrættens bør og skal blive »en folkebevægelse og ikke blot en folkeforlystelse, som det er sket i andre lande.«

I De danske Ungdomsforeninger er man også optaget af lederspørgsmålet. Her er det ganske vist andre forhold, der skal tages hensyn til end i gymnastik og idræt, men i drøftelserne om lederspørgsmålet ser man jævnlig henvisning til den betydning, delingsførerne har haft i den folkelige gymnastik.

I oktober 1952 var der på Den danske Husflidshøjskole ved Kerteminde et 5 dages kursus i »Ungdomsforeningsarbejdet«. Som en rød tråd gennem alle forhandlinger var spørgsmålet om ledernes opgave og uddannelse. — Det gælder så om at få de *rigtige* til at være ledere. Det ligger ikke for alle og enhver. I gamle dage »valgte« de ældre og ansvarlige gymnaster dem eller den i flokken, som de syntes var egnet til at blive delingsfører, og kun i få tilfælde viste det sig, at vedkommende ikke svarede til forventningerne. Det bliver nok på en lignende måde, man skal finde de egnede lederemner, hvis den store efterspørgsel skal tilfredsstilles.

Her er det, man fra mange sider — og med rette — spørger om en indsats fra højskolernes elever. — Måtte de klare den opgave lige så godt, som de højskoleelever gjorde det, da man for et par menneskealder siden begyndte på det ungdomsarbejde, der har ydet en folkeopdragende indsats, hvis værdi ingen vil underkende. Ingen har bedre forudsætninger for at kunne yde en værdifuld hjælp i den opgave end »de gamle« højskoleelever. Måtte det mærkes, at man ikke forgæves har kaldt på deres hjælp.

Kr. Killelose.

»Livets gnist«

af Erich Maria Remarque

Det er vist ret enestående, at den samme forfatter med 25 års mellemrum har ramt det centrale i to begivenheder af så vidtrækkende følger for menneskeheden som de to verdenskrige i dette århundrede, men det er lykkedes for den tyske forfatter Remarque (fra 1947 amerikansk statsborger) med de to bøger fra første verdenskrig »Intet nyt fra Vestfronten« og »Tiden, der fulgte« og sidste år med bogen »Livets gnist« om forholdene i koncentrationslejrene under sidste krig. Det skyldes uden tvivl, at det er mennesket bag krigens gru og elendighed, Remarque stiller os ansigt til ansigt med. De fleste af bøgerne fra koncentrationslejrene vil glemmes, men »Livets gnist« vil sikkert blive stående, fordi den er noget helt andet end sensation og reportage.

Skildringen begynder i foråret 1945, da de allieredes sejre til lands, til vands og i luften tænder nyt håb for de indespærrede i koncentrationslejren Mellern (findes ikke på noget kort). Det, der særkender bogen, er, at den ikke prædiker had eller hævn, men viser os menneskene i deres styrke og svaghed i et jordisk helvede. Bogens hovedperson er »skelet 509«, som sammen med en mængde andre fanger er anbragt i en afdeling af lejren, som er beregnet for dem, der ikke længere kan arbejde og kun har døden at vente på, de kalder sig for »veteranerne«. Stanken fra krematoriet, hvor kammeraterne, der er bukket under for tortur, sult og sygdom, går op i røg, hænger over lejren. 509 ligger i solen, han

har været under legemlig og åndelig tortur i ti år, synerne om fortiden med rigelig mad er ved at gøre ham vanvittig, da bombes byen, og nyt håb, livsgnist, tændes i hans næsten udslukkede sjæl. Han havde hadet byen, der levede sit liv dernede i dalen uanfægtet af elendigheden oppe i lejren, men til sidst glemte han hadet, kampen for en skive brød blev vigtigere, og desuden opdagede han og de andre fanger, at had sammen med erindringen om fortiden kan tilintetgøre et menneske, de havde søndertrampet alt håb for fremtiden, nu kom der nyt håb. Remarque fører os ind i lejrens barakker til dens skeletter: fangerne, i hvem nyt håb tændes. Han fortæller om deres lidelser, ikke for at tænde had hos os, men for at vi ikke må glemme. Vi møder den tolvårige tjekiske dreng Karel, en jøde kaldet Ahasverus, lægen Efraim Berger og Leo Lebenthal, mesteren i handel. Vi oplever sammenholdet og kammeratskabet mellem disse mænd. Også nazibødlerne stilles vi overfor. Oberstürmbanführer Neubauer, der nu vil forsøge at smykke sine handlinger, siger bl. a., at denne lejr er human i sammenligning med tilintetgørelseslejrene, hvad, han har gjort, er gjort efter ordre, ansvaret for følgerne er dermed borte. Hans hustru, Selma, tror ikke længere på tysk sejr, hun vil, at de skal flygte bort, men Neubauer mener ikke, at jøderne, englænderne eller amerikanerne vil tage hævn, nok russerne, men de andre er demokrater og vil behandle nazisterne korrekt, »det er deres livsanskuelse«. Han siger: »Vi kan ikke flygte, det vil se ud, som om vi havde en dårlig samvittighed, desuden, vi er soldater, vi handler efter ordrer, føreren beordrer, vi adlyder, han overtager det fulde ansvar, og det er nok for enhver patriot.«

En dag møder en deling fanger nede i byen en gruppe drenge på 14—16 år, friske raske drenge, som enhver mor ønsker sine drenge. Drengeføreren, Helmuth, 15 år »med

et roligt, åbent ansigt, smal hjerneskal, blå øjne og en silkeblød pandelok«, løfter hånden mod fangerne, og alle drengene brøler: »Fædrelandsforrædere, jødesvin!« Helmuth skyder på to skridts afstand en af fangerne i ansigtet, hans kommentar hertil er typisk: »En sjover mindre, det er en skam, jeg ikke har flere patroner, ellers havde jeg likvideret endnu et par stykker.« Helmuth er varulv! Men skildringen af dem, der trods alt har bevaret menneskeligheden, er den bedste. Ofte farer tanken om hævn gennem deres hjerner. 509 siger et sted: »Det er en forbandet romanfrase, at ånd ikke kan brydes, enhver modstand kan brydes, når SS tager sig tid dertil. Vor smule modstandsevne er det eneste, vi har tilbage, den må kun bruges i yderste nød. Et par af os må overleve dette for fremtidens skyld. Alt dette må ikke have været forgæves, et par, som ikke er kaput og ikke vil glemme, må ud og fortælle om det. Man vil ikke falde på knæ for os, når vi kommer ud herfra, man vil benægte alt og glemme med vilje, også glemme os, og mange af os vil også glemme med vilje.« Hanke, blokældste, selv fange, har dræbt en medfange, ude ville han aldrig gøre det, herinde har han magt og intet ansvar. »Magt og ikke noget ansvar,« siger 509, »al for megen magt i forkerte hænder, al for megen magt overhovedet i lige meget hvilke hænder får disse frygtelige følger. Det og hjertets ladhed, angsten, samvittigheden, der skubber det hele fra sig, er vor elendighed.« Ind mellem skildringen af elendigheden findes små menneskelige træk mellem fangerne.

Efter et nyt bombardement af byen forlader svalerne byen og søger op til lejren for at bygge rede der. I al elendigheden, svaler, forårsbebudere med nyt håb, livsgnist. En ny verden var med håbet og troen i løbet af to uger vokset op af dette håbløshedens ingenmandsland. 509 øjner det nye, friheden. Liv betød for fangerne at komme ud af lejren, hvad der så ville komme, kunne de ikke

klart se, men de vidste jo, at trods krig, død, sorg og lidelser kom der hvert år svaler og blomster, de kom, de var der, det var fangerne nok, garantier forlangte de ikke. 509 indrømmer, at det er komisk i deres situation at forvente menneskelighed, tolerance og den enkeltes ret i fremtiden, men der er kun dette at vente eller nye lejre. En siger: »Hævn, hævn findes der endnu, hævn for alt dette! Hævn for hver enkelt, der døde, hævn for alt, hvad der er begået, øje for øje og tand for tand,« men Ahasverus svarer: »Hævn, det ville blive til megen hævn, og hævn trækker ny hævn med sig.«

Også vor situation i dag, verden delt op i to lejre, øst og vest, stilles vi overfor. Werner er kommunist, det tro partimedlem, han mener, at hans parti må overtage magten i lejren efter SS. 509 har før 1933 som redaktør kæmpet mod nazistpartiet og kommunistpartiet og ønsker ikke et nyt totalitært styre. Werner siger: »Rusland er den stærkeste magt i Europa, koalitionsens tid er forbi, de allierede har hjulpet kommunisterne og svækket sig selv de narre, verdensfreden afhænger af Rusland.« Det, der interesserer 509, er, hvad der så sker med kommunismens modstandere. Werner svarer, at der er forskellige udveje, og 509 ved, at det betyder: dræbe, tortere og sætte i koncentrationslejre. Werner hævder, at det er fremgang, fordi det fører mod målet. »Vi kommunister gør ikke noget af grusomhed, kun af nødvendighed.« 509 siger, at det har nazisterne ofte nok sagt til ham under forhørene. »Når det hele er forbi, vil det undre mig, hvor længe det vil vare, inden du i lige så høj grad bliver min fjende, som SS nu er, og hvor længe vil det vare, inden du lader mig spærre inde.« Dertil svarer Werner: »Ikke længe, tvunget af nødvendigheden havde vi et fællesskab under krigen mod nazisterne, det falder bort, når krigen er forbi. Vi vil lade dig spærre inde, eller skyde dig, for du er farlig. Tvang er nødvendig, det er forsvaret i begyndelsen, senere

behøves den ikke mere.« 509: »Hvert tyranni behøver tvang og for hvert år mere og mere, ikke mindre. Det er tyranniets skæbne, og det bliver altid dets fald. I vil føre krig indefra rettet udefter, derfor får I brug for koncentrationslejre. Kommer I til magten, vil I lade os indespærre og likvidere, vi vil ikke gøre det ved jer, hvis vi får magten, derfor vil jeg ikke slutte mig til jer, jeg vil ikke kæmpe med de midler, jeg hidtil har kæmpet mod.«

Nazibødlen Dietz dræbes under et bombardement og bæres bort på en dør fra rådhuset. Under Dietz' højre arm smiler Moses i sin sivkurv. Moses, jøden, Faraos, undertrykkelse, Det røde Hav, befrielse, alt gentages.

Bødlen Weber siger til Neubauer i en samtale om fremtiden, at »for folk som mig er der altid noget at gøre. Vi kommer op igen under andre navne, for min skyld gerne som kommunist. Jeg bliver sandsynligvis politibetjent og fortsætter der arbejdet.« De er der endnu, under andre navne og partibetegnelser!

Da de allierede nærmer sig lejren, flygter SS, men de ivrigste under Steinbrenners ledelse har ikke fået nok endnu. De hælder benzin på barakkerne, tænder ild og skyder de fanger, der forsøger at komme ud. 509 har en pistol, han ligger bag en ligdyngge og skyder sin plageånd, Weber. De sidste SS-folk flygter, og amerikanerne rykker ind. 509, syg til døden, slæber sig hen til Weber, der endnu ikke er død, deres øjne mødes. Kun et er tilbage for 509, han må se Weber dø. Det blev for ham tegnet på, om det, han havde kæmpet og lidt for, skulle sejre over nazismens menneskesyn eller gå under med det. Det drejede sig ikke om hævn, det var et kapløb mellem den vesterlandske kulturs menneskesyn og det totalitære syn på mennesket. 509 holdt ud, døde først efter Weber, han oplevede ikke friheden, men inden hans livsgnist slukkedes, så han sejren, og hans offer og lidelse var ikke forgæves. Nazisterne havde straks deres undskyldninger pa-

rate: Vi har handlet efter ordre, vi har altid forsøgt at gøre det bedste for fangerne, følgerne har vi intet vidst om!

Lægen Berger svarer overraskende på en medfanges spørgsmål, om de ikke alle skal mødes ad åre: »Nej, vi skal ikke glemme, men vi skal heller ikke gøre en kultus ud af det, for så kommer vi alle til at leve i skyggen af disse forbandede tårne i koncentrationslejrene.« Josef Bucher og hans kæreste kommer ud i friheden. Fra lejren havde de set et hus ovre på den anden side af dalen, det var uskadt. Ville det være uskadt, når krigen var forbi? Det blev for dem et varsel om fremtiden. Da de nåede derover, var det kun facaden over mod lejren, der var uskadt. Hvorfor??

Vi har i denne bog det vesterlandske menneskesyn — respekt for det enkelte menneske og dets ansvar — repræsenteret i fanger som 509, Berger og flere, og det totalitære — den, der er imod os, skal slås ned, intet ansvar for den enkelte, der handler efter førerens ordre — repræsenteret i nazibødlerne og kommunisten Werner. Vi vedkender os jo stadig her i Vesteuropa det menneskesyn, som fik folk i Tyskland og de tyskbesatte lande til at træde op mod dette totalitære syn på mennesket, derfor må vi ikke glemme, hvad der skete i disse lejre. Vi skal ikke huske for at hævne eller hade, men vi må heller ikke glemme af hensyn til fremtiden, det må ikke gentages.

Remarque's bog er ikke nogen hyggeroman, den er kras realistisk, men den har meget at sige os nu otte år efter krigens afslutning. Den har også noget at sige os om vor stilling til demokratiet: er vi ikke parate til at værne det og ofre for det, afgiver vi noget af vor demokratiske ret, vor magt, til enkelte personer for at slippe for ansvar, så går det galt. 509 siger det sådan: »al for megen magt i lige meget hvilke hænder får disse følger. Det og hjertets ladhed, angsten, samvittigheden, der skubber det hele fra sig, er vor elendighed.«

Ejvind Sandal.

To af min ungdoms lærere

Den 19. december 1952 blev forstander Arnfred, Askov, 70 år; den 22. november 1953 rundede afdelingschef ved statsradiofonien, Jens Rosenkjær, ligeledes »støvets år«. De to mænd var min ungdoms lærere; jeg har været taknemmelig over, at jeg har haft en god personlig forbindelse med dem op gennem alle årene, og jeg føler trang til her, overfor mine egne gamle elever, at sige, hvad de har betydet for mig og den gerning, vi har været fælles om. De to hilsener har været trykt henholdsvis i Højskolebladet og festskriftet til Rosenkjær.

J. Th. Arnfred

I sagaen hedder det om Njal på Bergthorshvol: han var »viis og fremsynet, rig på gode råd og god vilje, og hans råd blev altid til gavn for dem, der fulgte dem. Han var en fredsæl mand, men dog mandig; hver mand, som kom til ham med vanskelige sager, hjalp han.« Kraftkarle var der som bekendt nok af i Island, og de afstedkom megen harm; men Njal var mild og fredsæl og dog mandig.

Som Njal var den første blandt ligemænd, således er Arnfreds stilling blandt kaldsfæller. Askov højskoles forstander har for så vidt altid haft en særstilling, der fandt sin forklaring dels i denne skoles position, dels i dens leders personlige kvalifikationer. Men i samspillet mellem embedet og manden, er det dennes vægtfylde, som er afgørende. Den personlige vægtfylde bestemmer, om traditionen skal styrkes eller svækkes. Efter mere end 40 års lærergerning, deraf godt 25 år tillige som forstander, kan det trygt siges, at Arnfred har styrket Askov-forstande-

J. Th. Arnfred

rens stilling i den danske højskole og i kredse, der har svagere berøring med folkehøjskolens syn og arbejde.

Hvad er så forklaringen herpå? Man kunne pege på Arnfreds vidtspændende interesser og ligeså vidtspændende arbejdsduelighed, som tillod ham på visse områder at drøfte videnskaben med dens dyrkere, og som gav ham en betydelig indflydelse i en vigtig del af vort økonomiske liv. Lad andre vurdere det arbejde. Set i forhold til hans livsgerning er dette alligevel at betragte som udenværker; thi det er på Askov højskole i folkeligt arbejde, Arnfreds væsentligste indsats er øvet. Det er sket i en friskt ånd, med lydhør sans for tidens undertone og med en stilfær-

dig, men stærkt personlig forkyndelse af den kraft, som søger tjenere, men som aldrig lader sig beherske, hverken i dogmernes spændetrøje eller i letvindt fromhedsvæsen.

Arnfreds frisind bunder i respekten for mennesket, måske endda i ærefrygten for mennesket, skønt han vel har set lige så megen ynkelig smålighed, som andre har set. Men ud fra sit inderste livssyn ser han en ære sænket ufortjent over menneskelivet, og denne ufortjente ære bestemmer hans nænsomme håndelag, — han kører aldrig frem med meningernes damptromle. Han ser, smiler forlegent, og vil helst glemme, hvad han så. Og så ser han igen, dybere, og forstår til fulde, at ingen har ret til hele vejen. Vi må gå ved hinandens side.

Og under denne vandring lytter han. Han blev aldrig en bannerfører, heller ikke nogen stifinder. Men han hørte som Hejmdal, hvor det groede, og livet måtte han give plads, selv om han ingenlunde fandt alle urter lige kønne. At give plads for det, som har livets ret, er meget. Mange har kun format til at gå forbi eller håne det, der ikke ligner dem selv.

Til *frisindet* og *lydhørheden* kom det tungest vejende: *budskabet*, som Arnfred har fået at bringe til sig selv og andre. Jeg skal ikke genere ham med klodsede ord; nogle af hans elever og venner ved det godt; de ved også, at han som andre kender til genstridighed overfor det at bringe budskabet. Han kan søge at komme udenom, prøvende, ræsonnerende, men den herre, hvis åsyn kureren aldrig har set, tvinger ham, og i nogle få sætninger, som ikke glemmes, udløses budskabet. —

— Nu bliver Arnfred 70. Han kom vidt omkring og højt op; måske kom han så højt, at han erfarede visdommen i Storm Petersens ord: på den øverste tinde findes intet rækværk. Men vennerne er nu ikke langt borte. De takker ham, ja, de takker ham.

Jens Rosenkjær

I enhver åndelig bevægelse høstes ikke alene erfaringer, som kan tjene nutids og fremtids arbejde; men der aflejres også meninger, de rette meninger, de eneste rette meninger. Hvor denne aflejring har fuldført sig, finder man ofte mennesker, som vil herske over livet i stedet for at tjene det. Men også her gælder det, at den, som vil bjerge livet, skal miste det. —

Den mand, til hvem dette skrift er stilet, har på en forunderlig måde holdt sig fri for det stivnede, det autoriserede. Han blev en formidler af livet i dets mangfoldighed og brydningsrigdom, i dets storhed og kamp. Som ung lærer på Askov kunne han for en lyttende ungdomsflok vise hen til »Livets love« »i det mindste, i det største«, men helst stillede han de unge og sig selv foran en livets vælde, som det ikke er os forundt at rubricere og herske over, men som vi til vor skabnings bestemmelse kan stille os i tjenesteforhold til.

Gennem manddomsårene blev menneskelivet stedse mere hans valplads. Hvor der blev stridt mellem lys og mørke, dér var Jens Rosenkjær. Hvor menneskelivet var truet, hvad enten det var af en hjerteløs kapitalisme eller en eenøjet klasseegoisme eller en brovtende og kynisk militarisme — altid var Rosenkjær på de truedes og nødstedtes side. Han brugte sin utrolige, undertiden raffinerede snilde mod overmagten; han kunne dirre af harme, når farisæisk dumstolthed bredte sig og satte sig til rette. Han havde mange våben i sit rustkammer, og han brugte dem, — kun spottens klinge lod han hænge ubrugt. Men stærkest virkede han, når han mødte os med sin rige og varme menneskelighed, om det så var i samtalen eller fra talerstolen. Ja, få har i samtiden som han kastet lys og ære over folkets talerstol. Når han talte ud af en omfattende viden inspirerende og vejledende, velgørende fri

Jens Rosenkjær

for kliche (undtagen den ubegrundede indledende undskyldning for uforberedthed) og dogmatisme, så var han i sig selv en inspiration, dog aldrig til efterligning. Andre har til glæde, men vel især til tort set sig efterlignet. Rosenkjær er umulig at efterligne. Det ville være halsløs gerning at forsøge derpå. Han har næppe haft følge i den forstand, at man kunne tale om en retning, som han var fører for. Han har ikke skabt slagord eller formet prægnante udtryk, som samtiden eller efterslægten kan citere. Man citerer ikke Rosenkjær, som man f. eks. har citeret Kold og Christopher Bruun, Bredsdorff og Alf Ahlberg. Man kunne tænke, om det skulle skyldes en bevidst uvilje

mod enhver tendens mod den faste form — måske. Men hvis der overhovedet skal findes en forklaring, må den vel snarere søges i den kendsgerning, at livet selv spotter så mange wiisdomsord, som vel blev ført videre i balsameret form, men livet nu gik udenom dem. Hos Rosenkjær sprudlede det med liv. Det slog ham i møde, hvor han færdedes. Han åbnede sig for det. Han tumlede med det, med sin hurtige og skarpe intelligens, med sin vilje. Og hvad han selv fik, rakte han videre i fyldte skåle til andre.

Det blev en lykke for folkehøjskolen, at han kom i dens tjeneste. Man kunne ønske, han helt og fuldt havde hørt den til. Det skulle ikke være sådan. Andre drog i ham, og han gav sig også hen til disse andre. Det må formodes, han kender til den moderne tids splittethed og prisen, der må betales af den, som er med i såre meget.

Hvor mange gøremål Rosenkjær end påtog sig, var det dog i højskolen og det folkeopdragende arbejde, han lagde sine væsentlige kræfter. Og højskolen skulle vide ham tak. I en gammel bevægelse, truet af stilstand, bragte han røre; i et traditionsbestemt miljø blev han kontakten til andre kredse og viste, at der er en stor verden udenfor Verona. Utvivlsomt skal en folkelig bevægelse undertiden besinde sig på roden, hvoraf den er runden. Det kan være nødvendigt for at holde kursen. Og traditionerne har deres ret. Rosenkjær har imidlertid haft samtidige, som har påtaget sig at pege herpå, men han har i øvrigt næppe nogen sinde overset betydningen heraf, blot det ikke blev til bagstræb og miljøbestemt bedreviden og selvtilstrækkelighed. Hans gerning blev at åbne øre og sind for en verden, som alt for hurtigt ændres. Men den ændres. Og den lader intet folk stå uberørt. Den ændres under kamp og strid. I den kamp brydes ikke blot ideer og livssyn, men selve mennesket står på spil. Rosenkjærs højskole er

netop dér, hvor mennesket står på spil. Der er kampen
dyrest. Han ved godt, hvad det gælder. Han vidste det,
før Erik Knudsen for nylig sagde det: Du skal leve, hvis
du passer dig selv; du skal dø, hvis du roder dig ind i
noget ...«

Uffe Grosen.

Fra Vallekilde folkehøjskole

Kære gamle elever!

Det sidste års største begivenhed i Vallekilde folkehøjskoles historie er styrelsens eenstemmige valg af Jørgen Jessen til forstander for denne skole fra foråret 1954. Til april vil Bodil og Jørgen Jessen overtage den daglige ledelse her. Foran i denne bog vil man kunne læse om det nye forstanderpar. Men på dette sted vil man vist finde det naturligt, om forstanderskiftet finder en kort begrundelse. —

Forandringen har vistnok voldt overraskelse mange steder, og det er forståeligt; jeg er jo ikke gammel, og jeg er 100 procent lykkelig i min gerning. Men vor beslutning om at træde tilbage fra ledelsen er nu ikke overilet; den er for så vidt gammel, som vi i 1948, da vi havde været forstanderfolk i 25 år, sagde til hinanden: om alt går vel, så fem år til. Og beslutningen er rigtig. Jeg er jo trods alt den, der har været forstander i Vallekilde det længste spænd af tid. Men afgørende for vor beslutning er naturligvis forvisningen om, at den vil være til lykke for Vallekilde højskole. Jeg skal så ellers ikke ved denne lejlighed fordybe mig i minder; jeg vil tværtimod helst

Fru Sigrid

tænke fremad; der bliver opgaver nok at tumle med for os alle; derfor vil jeg kun gøre et par bemærkninger om tiden, der svandt.

I de 30 år, jeg har ledet denne skole, har Vallekilde aldrig været i toppen hvad elevtilslutning angår, måske med en enkelt sommer som undtagelse. Vi har ganske vist haft år, da der meldte sig så mange unge som nogen sinde i Vallekildes historie. Vi har

kendt til, i unormale tider at måtte afslå 400 anmodninger om optagelse. Men det er mit indtryk, at der altid i min tid har været en eller to andre højskoler, som var mere i vælten. Til gengæld kan det vist siges, at Vallekilde i dette tidsrum har haft en mere jævn tilslutning end nogen anden skole. Dette skyldes først og fremmest en stor trofasthed i den gamle elevkreds. Vi har i de senere år haft mange elever, hvis far og/eller mor har været elever her i min første forstandertid; vi har haft et stort tal unge, som var 3. generations børn, og vi har endog haft enkelte af 4. generation. Fra et hjem i Højby sogn i Holbæk amt har vi haft 9 børn som elever, fra et hjem i No sogn i Ringkøbing amt 8 børn, fra Tårs i Hjørring amt 8 søskende, fra et hjem i Randers amt 7 søskende, og fra mange hjem har der været 6 — 5 — 4 søskende som elever i Vallekilde. Dernæst skyldes det en dygtig lærerkreds, som har haft en lykkelig evne til godt samarbejde. Vi har i disse mange år ikke kunnet vise stjernepræstationer, men et godt holdarbejde. Det er under alle forhold mest værd. Til det solide samarbejde har også sjældent dygtige folk i køkken, mark og have medvirket. Overfor jer gamle elever, overfor gamle og nuværende medarbejdere er Annas og mit sind fyldt med taknemmelighed. Vi agter ikke med disse ord at tage afsked med jer og Vallekilde. Vi har fået lov til at håbe på et fortsat samarbejde her. Vi ønsker selv, det skal være på en beskeden plads. Men nu da andre snart overtager ledelsen af Vallekilde højskole, ønsker vi af hjertet at sige tak. Og vi håber meget på jeres overbærenhed for forømmelser og allermest for uret, vi måtte have gjort os skyldige i de mange år. Vi tror at turde sige, at vi altid har handlet ud fra overbevisningen om, hvad der tjente Vallekilde højskole bedst. Men vi er klare på, at vi har kunnet handle forkert. Vi føler i alt fald meget behovet for forståelse og overbærenhed.

Arbejde og hygge i »hjemmet«

Vintertid

Jeg skal nu nævne træk af årets begivenheder, idet jeg dog først understreger, hvad jeg tit har fremhævet i dette brev til gamle elever, at det er den jævne hverdag, der betyder mest i skolens og den enkeltes liv, selv om denne rolige hverdag ikke kalder på de mange ord.

Ved vinterskolen medvirkede som lærere K. Killemose, Inga og Valdemar Nielsen, Alfred Olsen, Erik Gelting-Hansen, Hans Trier, Ejvind Sandal og Uffe Grosen. På grund af det mindre elevtal havde Inga dog kun få timer; på sommerskolen erstattedes nogle af disse med Aase, Ane Margrethe og Gertrud With, Anna Broe og Marie Lundby hjalp henholdsvis med håndarbejde og musik (til gymnastikken og folkedansen).

Ved vinterskolens åbningsmøde talte Killemose og jeg. Den 13. november havde vi et fællesmøde med gymnastikforeningen. Juhl Andersen fra Askov holdt foredrag om den politiske verdenssituation; den slags foredrag skuffer ikke sjældent, idet der ikke gives den opmærk-

Den høje hæk

somme læser mere, end han i forvejen ved fra aviser og tidsskrifter; men med Juhl Andersens meget store viden og sunde vurderingsevne kan der øves nyttig gerning just med den slags foredrag. Det blev for unge og ældre en meget god aften. Midt i november havde egnen et flere dages besøg af en snes kvinder og mænd fra Hatsted i Sydslesvig. Sønderjydske forenings energiske formand, gårdejer Johs. Christensen i Svinninge, havde taget initiativet til dette besøg, hvorunder gæsterne skulle møde det økonomiske, sociale og folkelige liv i en dansk landbokommune. Vi havde også på højskolen glæden af sydslesvigernes besøg. Det forekommer mig særdeles nyttigt og tiltrængt med den art besøg. Nu da vi alle forstår, at den menneskelige og folkelige kamp i Sydslesvig må føres på meget langt sigt, vil det mest fornødne måske være, om hvert eneste sogn i Sydslesvig fik en fadder-skabsforbindelse med nogle egnskommuner heroppe — og så finde frem til en ordning, der bød på en gensidig given og modtagen. Et sådant arbejde vil betyde meget

Neermann og Henry på besøg

mere for begge parter end storpolitiske planer, som virkeligheden foreløbig klart afviser.

Den 3. og 4. december havde vi besøg af de tre norske højskoleforstandere, Bondevig, Fossgard og Torjusson. Den norske højskole frister i disse år meget strenge kår. De unges tilslutning er for ringe, især er det vanskeligt at drage den mandlige ungdom. Det er åbenbart et fællesnordisk træk. I Norge har man søgt at klare krisen ved at tilrettelægge undervisningen således, at den også passer for de purunge; man modtager temmelig mange 16-årige, ja endog 15-årige. Den norske folkehøjskole i bred betydning skal nærmest sammenlignes med dansk højskole og efterskole under eet. De tre nævnte højskolemænd var af den norske regering udsendt på studiefærd til de andre nordiske lande for på grundlag af samtaler med kaldsfæller i disse lande at aflægge beretning og eventuelt give forslag til ændrede arbejdsformer for den norske folkehøjskole. Hvad de tre nordmænd hentede i

Æbletræerne blomstrer

Vallekilde, skal jeg ikke kunne sige; men vi søgte naturligvis at få det mest mulige ud af vore gæster, bl. a. havde vi en lang sammenkomst, hvor de tre fortalte om norsk ungdomsarbejde og højskole, og elever og lærere søgte ved spørgsmål at få yderlig besked. Det var et glædeligt besøg.

For øvrigt gik tiden indtil jul sin rolige og gode gang. Skolearbejdets form og rytme vil være kendt af alle gamle elever; men måske kunne det interessere en del af de ældre læsere at erfare, hvad de unge indbydes til gennem særfagsundervisningen. Næst arbejdet i foredragssalen og i dansktimerne er det nok den, der beslaglægger de fleste kræfter. Sidste vinter kunne den enkelte elev vælge to fag af følgende: delingsføreruddannelse, andelsbevægelse, foreningslære, geografi, moderne verdenshistorie, filmslære, litteratur, engelsk, kontrolregnskab. De, der vælger delingsføreruddannelse, har dog taget så meget på tallerkenen, at de må give afkald på andre herligheder. På sommerskolen går flere af disse fag ud til fordel for boliglære,

aktuelle kvindeproblemer og mønstertegning. Det er unægtelig en omfattende spiseseddel. En højskolekritiker, som havde haft lejlighed til at se den, fik da også så ondt i hovedet, at han grundigt misforstod det hele. Han troede i sin bekymrede omsorg for de stakkels elever, at de alle skulle igennem det hele! Meningen er som sagt, at hver enkelt elev af mangfoldigheden vælger to arbejdsområder at samle sin opmærksomhed om. Vi har erfaret, at der kan komme noget godt ud af denne arbejdsform. Men det er klart, at man her stilles overfor elevernes meget forskellige forudsætninger. Nogle kan straks med dygtighed udnytte bøgerne, mens andre famlende skal tilegne sig den kunst, enkelte falder denne del af vort arbejde vel i det hele for vanskelig; men de kan med rette finde trøst i den kendsgerning, at højskolens verden tillader enhver ærlig sjæl at nyde, som han kan nemme. Og så sker der ingen uskel — som det gamle ord siger.

Sidste vinter havde jeg megen glæde af at deltage i de store vestjyske ungdomsmøder, ja, jeg talte for resten allerede i november ved det kirkelige møde i Skjern, hvor jeg så mange gange i årenes løb har fået lov at medvirke. Først i januar var det så ungdomsmøderne i Ringkøbing, Skjern, Ølgod og Brørup. Er man i den lykkelige situation at have noget på hjerte, så er det en sand glæde at mødes med så stor en del af vestjysk moden ungdom.

Den 11. januar havde vi vort eget ungdomsmøde, hvor Engberg-Pedersen fra Ollerup talte om »Lykke-Per 1953« og Vald. Nielsen indledede en forhandling om sognets ungdomsproblemer. Om aftenen gik vi alle til »Baunen« (sognets forsamlingshus, der for nylig er blevet udvidet og grundigt moderniseret), hvor gymnastikforeningens dygtige amatører fremførte Johs. Møllers skuespil »Jens Peter på Langfart«. Titelen minder om en meget populær forfatter, men skuespillet er godt, instruktionen ved Hans Trier og arbejdets fremførelse var også af kvalitet.

Der cykles til Orehøje. Maj 1953

Hele dagens forløb gav denne dag en god plads i vort ungdomsarbejde.

Lidt udenfor det hjemlige må jeg berette, at vi den 14. januar efter indbydelse fra pastor Erik Aalbæk-Jensen medvirkede ved en højskoleaften i Eskebjerg forsamlingshus. Den unge præst og forfatter havde på tredje vinter øvet det kunsstykke at samle et meget stort antal af sognets mennesker, vel ca. 300 i tal, til en række mødeaftener. Denne aften holdt jeg foredrag, og lærerkredsen læste vort skuespil fra elevmødet 1952 »En inspektør ringer på«. Aftenen rejste atter spørgsmålet i os Vallekildefolk: hvordan kan det være, at folkeligt (og kirkeligt) arbejde kan visne hen på gamle, frugtbare marker, mens det undertiden kan udfolde sig frisk på overdrevet? Det var en *sognets aften*; det understregedes pudsigt nok ved, at en stærkt bedugget mand kom ind midt under forestillingen. Men han hørte jo også sognet til, og da han ikke præsenteredes for et klanens sprog, faldt han hurtigt

til ro (meget bogstaveligt for øvrigt) i de hyggelige omgivelser.

Den 16. januar holdt skolens styrelse møde og vedtog istandsættelse af den gamle fløj, nu kaldet den gule gang; derom senere.

Den 19. januar holdtes årets andelsdag. Den tidligere socialdemokratiske finansminister Viggo Kampmann talte meget klart og dygtigt om monopoler og truster, frk. Lundsted forsøgte at tale om kvinden i samfundet, og forstander Oluf Jensen belyste andelsbevægelsens opgaver i nutid og fremtid.

Endnu en tredie gang i løbet af januar kaldte vi til møde, idet man den 25. samledes til vinterens delingsførermøde. Anni Iversen, Snoghøj, og Jens Kroghslund, Ollerup, var ledere. Fru Margrethe Christiansen, tidligere Frederiksborg, talte meget fængslende om højskolen ud fra Johs. Novrups nye bog: Erasmus og Jacob, hvor forfatteren giver udtryk for sin forventning og kærlighed til højskolen, men også hjemsøger den med en overraskende skarp kritik. Man skulle næsten tro, at han på embeds vegne har været ude for særdeles ubehagelige oplevelser, hvis det da ikke er en kras reaktion på den ublu-færdige måde, hvorunder man fra visse hold hel- og halv-offentligt har tilladt sig at dissekere hans inderste forhold i anledning af hans navns forbindelse med forstanderspørgsmålets løsning i Askov. A propos! dette forstanderspørgsmål! Bevares, Vallekilde er i sin jævne beskedenhed ikke Askov. Men jeg har det sidste halvår gjort alt muligt for, at Vallekildes forstanderspørgsmål kunne ordnes i stilhed, og jeg har håbet, at et nådigt forsyn ville forskåne os for en utidig omtale, der jo ofte præsteres af »venner«, hvis væsentlige interesse i højskolen kun er forbundet med det, der har sensationens farve.

I fastelavnen var de fleste af eleverne på to dages tur

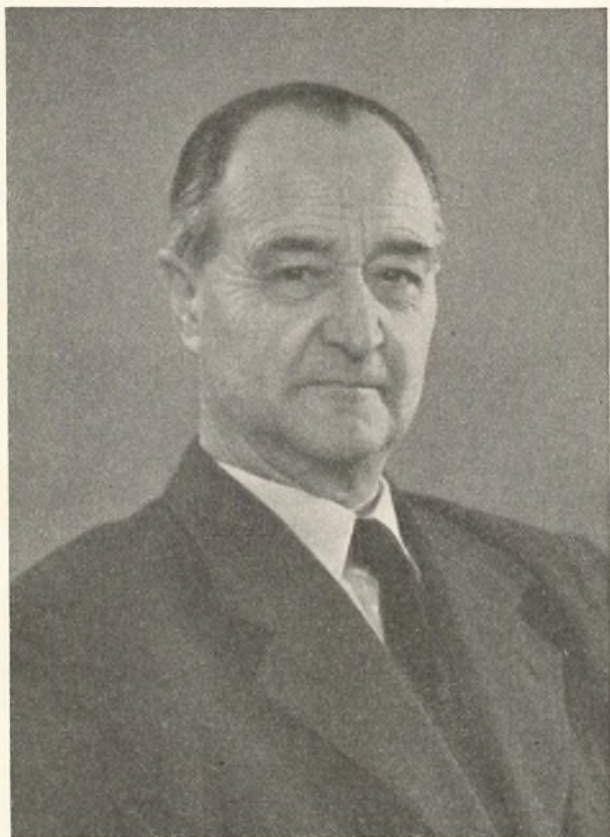
Fra elevmodet 1953

til København, hvor de under Killemoses og Vald. Nielsens erfarne ledelse oplevede mange herligheder og lærerige sider ved storbyen — fra Radiohuset til Thorvaldsens museum, fra Det kgl. teater til arbejdet i Vesterbros ungdomsklubber. Det sidste var for øvrigt et slags genbesøg, idet vi en søndag tidligere havde haft besøg af politiassistent Christensen og ca. 40 af hans elever fra ungdomsklubben. Hr. Christensens fortælling om dette arbejde blandt overordentligt vanskeligt stillede unge greb os alle, og de elever, som senere i fastelavnen så arbejdsforholdene i klubben på Vesterbro, vil sent glemme det.

Den 22. og 23. februar holdtes det kirkelige møde, som Vallekilde valgmenighed indbyder til. Præsterne Halvdan Helweg, Emil Sørensen, Ulrich Balslev og Knud Holm medvirkede.

Den 12.—14. marts deltog jeg i Nordisk Kulturkommissions møde i Helsingfors. Det blev mig en skøn oplevelse, vel mest fordi man igen erfarede finnernes stærke ønske om at stå sammen med Nordens folk; dette viste sig på saglig vis overalt, hvor det er muligt for finnerne at dele kår med os andre; men deres vilje til fællesskab med os kom også frem i den hjertelighed og gæstfrihed, som de i alle forhold viste os. I kulturkommissionens møder kom bl. a. spørgsmål om en fælles Nordens Folkehøjskole eller et Nordens Folkeakademi frem. Det er en stor tanke, som måske skal modnes i sindene, inden den kan føres frem til løsning; men tanken er for stor og rig til, at den skal dø under den bølge af misforståelse og smålighed, som naturligvis har rejst sig mod den. —

Endnu vil jeg nævne, at jeg i slutningen af vinteren deltog i civilundervisningen af soldaterne i Holbæk. Hvad man end mener om den 18 måneders tjenestetid, må man dog ønske, at de indkaldte soldater må få mest muligt ud af tiden, og efter de erfaringer, vi gjorde blandt de unge

K. Killemose

indkaldte i Holbæk, vil jeg mene, at der kan komme meget godt ud af en fornuftig tilrettelagt og gennemført undervisning. Dette arbejde bør efter min mening støttes.

Den 29. marts fandt vinterskolens afslutning sted; samme dag var der forældredag. Vi samledes om gymnastikfremvisning, fremlagte tegninger, sangkor og foredrag af Uffe Grosen. Om aftenen fremførte lærerkreds, naboer

og friskolens børn Tage Rydals skuespil: Livets skole. Afslutningen fik sin særlige karakter derved, at det også betød afslutningen på Killemoses mangeårige faste lærergerning i Vallekilde.

Killemose og jeg mødte hinanden på Askov højskole for godt 40 år siden. Efter Askov-tiden og et års ophold på statens gymnastikinstitut blev Killemose lærer ved Grundtvigs højskole i Lyngby; herfra kaldte jeg ham til Vallekilde, da jeg for 30 år siden overtog ledelsen her. I henved 40 år har Killemose været i højskolens tjeneste, med kærlighed og sjælden troskab har han gennem de mange år røgtet sit kald. Her i Vallekilde har han vel været lærer for 7—8000 elever, og de kender ham, for han hører jo ikke til de indviklede naturer, som det falder vanskeligt at lære at kende; han har givet sig selv i timerne og i samværet, hvad enten det var sammen med elever eller medlærere; han har været sine elevers ildfulde vejleder og sine kollegers ærlige og hjælpsomme kammerat.

Udover landet er Killemose bedst kendt som en varm-hjertet talsmand for den folkelige gymnastik. Utallige artikler har han skrevet i »Ungdom og Idræt«, mange delingsførermøder har han ledet i landets forsamlingshuse, men stærkest har han virket gennem de delingsførere han uddannede her i Vallekilde, og som herfra gik ud i ungdomsarbejdet landet over. — Selv om hans faste lærergerning er ophørt, så hører Killemose naturligvis fremdeles Vallekilde højskole til; han vil fortsat have nogle færre timer med delingsførerne; han og Grethe Killemose er stadig hjemme i lærerkredsen, og på udflugterne har ingen i denne konges regeringstid povet at antaste hans kommando.

I april herskede den sædvanlige forårstravlhed ude og inde. Men der er navnlig grund til at fremhæve den omfattende modernisering af vestfløjen.

Der ventes på kaffe ved Orehøje. Juni 1953

Den gamle fløj eller den gamle, grønne gang, eller hvad vi nu har kaldt gangen med værelser hen over skolestuerne, rummer 16 værelser; her har dels elever boet, dels vore medhjælpere i stuer og køkken. De fleste af disse værelser stammer fra skolens første tid, altså fra 1866; de var efterhånden blevet hårdt slidte. Det er ikke sært, for mange, mange tusinde fodtrin er trådt dér. Nu i april blev fuldført en omfattende istandsættelse af hele denne fløj. Og jeg kunne unde de mange, som har boet dér, at gense deres værelser og gang. De vil næppe kunne genkende deres gamle domæne. Hvert værelse (enkelt- el. dobbeltværelse) er blevet grundigt istandsat og monteret på en praktisk og smuk måde: gulvet er belagt med linoleum, nye, gode og faste senge indsat, nye borde og stole, boghylde og spejl, et rummeligt, godt skab, så beboerne med lethed kan have deres tøj her (kufferten stilles op på loftet), en udmærket belysning er installeret, og værelserne er malet med lyse og festlige farver. Gangen er også belagt med linoleum; der er

indrettet toiletrum, vaske- og bruserum, ligesom der er lavet et lille nobelt tekøkken.

Det har været et stort arbejde; men resultatet er også blevet godt, så godt, at elever og kursister, hvad enten de er unge eller gamle, må kunne befinde sig godt ved at bo her.

Vi vil efterhånden søge at indrette værelserne på den store røde bygning på lignende måde; men her er jo i forvejen gode værelser, så arbejdet må blive af en noget anden art.

Søndag den 3. maj kom sommerpigerne. Allerede den følgende morgen tog vi fat på holddelingen og søgte både ved orientering overfor skaren som helhed og ved samtaler med den enkelte at finde ud af, hvordan enhver kunne få mest muligt ud af det fælles arbejde, vi gik ind til. Den første dags aften samledes vi med en del af skolens venner til åbningsmødet. Jeg måtte i min tale denne 4. majaften naturligt mindes den samme dato for 8 år siden. Vi kan aldrig opleve den 4. maj, uden at stærke minder om denne forunderlige befrielsesaften vælder ind over os. Jeg fortalte de unge piger om de forudgående dages knugende tryk og om den forunderlige udfrielse hin 4. majs aften; men jeg fortalte også om det bestandige budskab, som højskolen i mørke og lyse dage har bragt — udtrykt som det er i Grundtvigs sang: Alle verdens riger ældes. Hans Trier læste digte i tilknytning til aftenen, og med god musik og sang sluttede vi samværet i foredragssalen. Derefter gik vi alle en rundtur i vor lille by, hvor husenes vinduer var oplyste med de mange levende lys. Ved kaffebordet i spisesalen fik den smukke aften en god afslutning. På denne måde havde vi egentlig på den bedste viis mindedes en af Danmarks mærkeligste og største dage. Vi deltog dog også i Vallekilde—Hørve kommunes frihedsfest den følgende aften i »Baunen«. Her talte undervisningskonsu-

Høsten kores hjem

lent Jørgen Bøgh om årene efter 1945, og aftenen sluttede med god oplæsning.

Når jeg tænker tilbage over sommeren, må jeg først snakke om vejret; det skal efter sigende være det emne, folk falder over, når de ikke har andet og bedre at drøfte; men at sige noget sådant viser nu ikke alene en utidig åndelighed, men det er også dumt. Vejret betyder jo faktisk meget for os. Englænderne, der som bekendt holder sig nøje til nærliggende kendsgerninger, kan føre lange og alvorlige samtaler om vejret. Det er for dem en meget vigtig sag, hvad det altså er for os alle, og derfor kan vi lige så godt erkende det. Altså jeg snakker vejr, sommervejr! Det er da mange år siden, vi har haft så megen sommer, i hvert fald i Vallekilde. Vi havde megen sol og varme og passende regn; ja, en tid blev varmen for stærk og for langvarig, hvad der havde uheldige følger for kornet, idet modningen forceredes frem, og kernen blev for lille. Det var naturligvis ikke så godt, for det er åbenbart, at kornudbyttet blev alvorlig forringet. Den rekordhøst, en københavnsk journalist bebudede engang i maj, blev der ikke noget af; men journalister skal være tidlig med nyhederne, og så får man tilgive, at en og anden kan være for tidlig på færde. Blev der et men ved kornet, så fik vi en stor høhøst, glimrende græsning og kan glæde os over en overordentlig stor roehøst. Det samlede resultat skal nok blive godt.

Haven har været skøn hele sommeren, plænerne har holdt sig friske og grønne den hele tid, og blomsterne har udfoldet en sjælden farvepragt. Hvad enten vi tænker på den første sommertid med de mange hundrede tulipaner og pinseliljer eller på den senere rosernes tid eller på julis og augusts blomsterfyldte omkring den store, lave plæne — det har altså sammen frydet vore sind. Og så var der frugthaven! Jeg kan aldrig blive klar på, når det er skønnest: sidst i maj, når træerne blomstrer, og

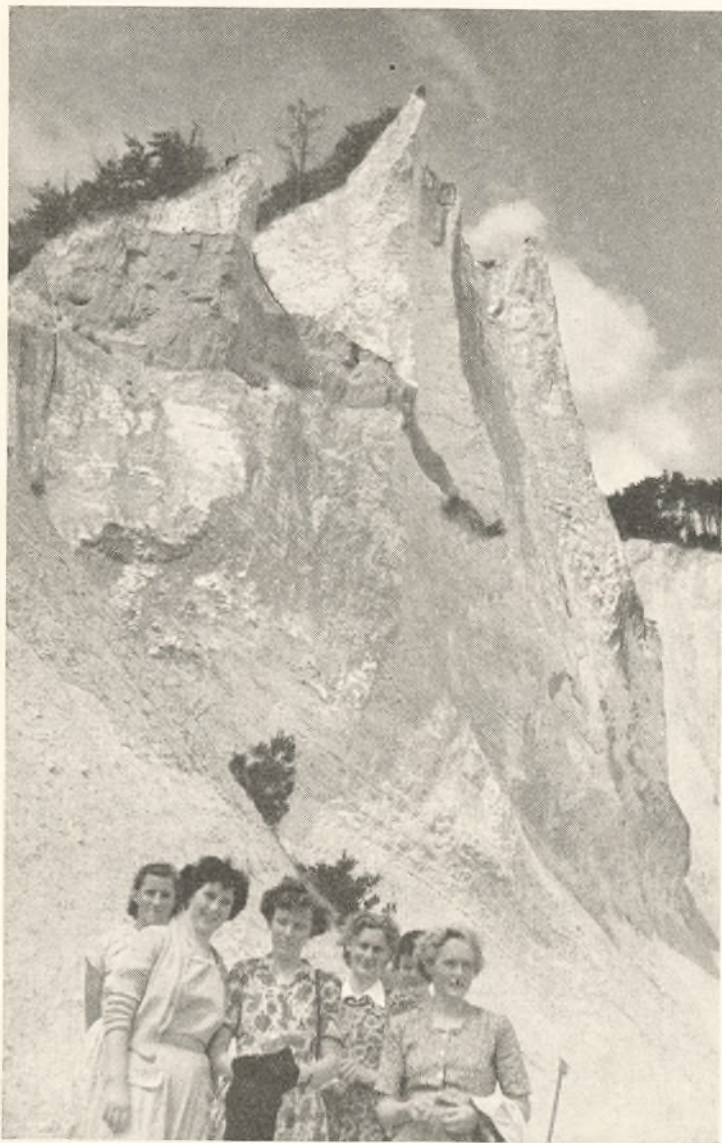

To tilfredse landmænd

man færdes i et duftende lyshav til biernes musik, eller i september, når den modne frugt, i gullige og rødlige farver, tynger grenene mod jorden. Vi har haft en stor og god frugthøst. Hvis salgsvilkårene havde været rimelige for os, ville den også have givet et pænt udbytte for dygtigt arbejde.

Ingen kunne påskønne sommerens sol og varme mere end højskolepigerne. Og de gjorde det — i Buegangen, i haven og på badeturene. Men det var mit bestemte indtryk, at der under hele sommerskolen herskede en glad og stærk samletthed om vort arbejde. Man har undertiden talt noget overlegent om udbyttet af den alt for korte sommerskole. Det skulle man ikke gøre. Erfaringerne fortæller dog tydeligt nok, hvad et 3 måneders højskoleophold har betydet i mangfoldige tilfælde — og netop har betydet på langt sigt. Sommereleverne har vist en troskab og bestandighed, som har båret højskolen gennem vanskelige tider og sikkert også vil bære den gennem den trange periode, vi nu befinder os i. Hvis sommerskolen lykkes, betyder den for alle, som hjerteligt er med i dens oplevelser, et så intenst liv, at et menneske kan blive varigt beåndet og aldrig gå i stå mere. — Og skulle de grå dage end sidenhen blive mange og trange, og skulle højskolesommerens jublende sang end for mange af os blive til en svag pippen — ja, så erkender vi forholdenes overmægtige tyngde og vor egen svaghed, men vi tvivler ikke om, at budskabet, vi hørte, var sandt, og det havde ærinde også til os.

Grundlovsændringen kaldte næppe den ønskelige interesse frem. Møderne i den anledning var gennemgående småt besøgt, og afstemningen i maj viste, hvor nær man var den store skuffelse. Her havde vi dog et vel besøgt og meget godt møde med seminarieførstander Morten Bredsdorff som taler, mens Vald. Nielsen læste forskelligt, der havde nøje tilknytning til grundloven.

Ved Moens Klint

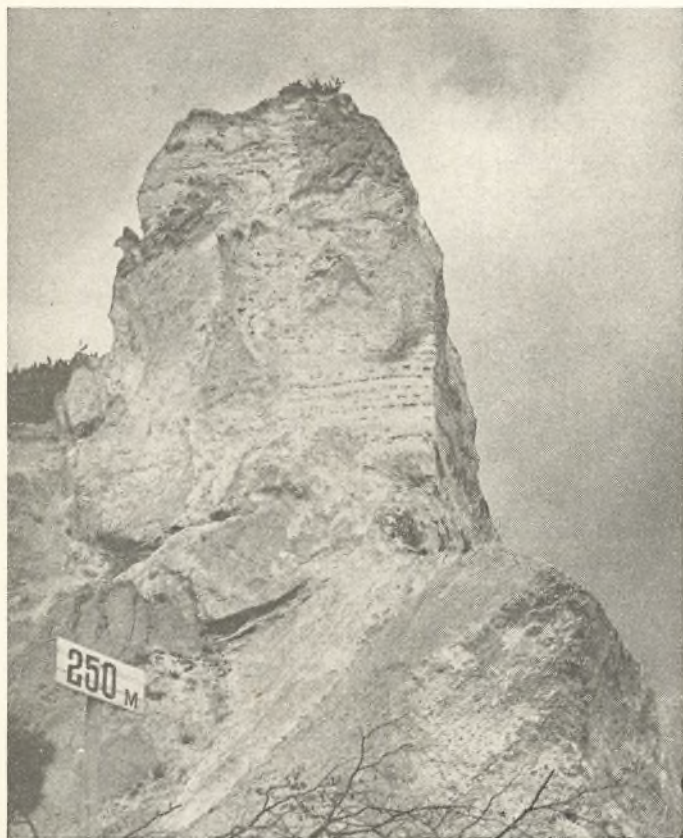

Spiret

I sommertiden får vi de mange besøg fra ind- og udland. I de første år efter krigen kom der navnlig mange fra den angelsaksiske verden; i de senere år kommer der mange besøgende fra østen. Jeg skal her kun nævne fire. I maj havde vi et flere dages besøg af hr. Hindawi, som er statskonsulent for Jordans undervisningsvæsen. Hr. Hindawi fortalte for os om arabernes sociale og kulturelle bestræbelser for at omforme et tilbagestående samfund og tilpasse det til de krav, som fra vesten vælter ind også over dette samfund. Han fortalte naturligvis også om det spændte forhold til Israel. Jeg skal ikke skjule, at jeg har haft min sympati hos det jødiske folk, som under uhørte lidelser, og under stadig modstand fra verdens mægtige, har genrejst det uafhængige Israel. Det forekommer mig, at genopstandelsen af et selvstændigt Israel er en så imponerende og glædelig bedrift, at den søger sin lige i det sidste årtis begivenhedsrige verdens-

historie. Men det kan jo være gavnligt at se spørgsmålet med Jordans øjne, og det fik vi altså lejlighed til ved at høre vor arabiske gæst.

I juli kom »Lille Asha« (hendes rigtige navn er så langt og indviklet, at jeg benytter denne forkortede og fortrolige form, som hun leende selv anerkendte); hun var Indiens repræsentant i den sociale afdeling under F. N.; hun var en personlig ven af Indiens store afdøde fører,

Mahatma Gandhi. »Lille Asha« ville møde højskolen, men hun kunne umuligt hente så meget her, som hun gav os. Hvad enten jeg tænker på hendes tale til os alle, eller jeg mindes samtalerne med hende, så gav hun os uforglemmelige indtryk af en ædel menneskelighed, som såre sjældent ses i vestens verden.

I eftersommeren fik vi et overraskende besøg af vor gamle elev (1924—25), Hirondo Hirabayashi fra Japan. Vi har nogle gange i årenes løb fået tilsendt hilsener fra ham. Han har i sit hjemland gjort sig fortjent ved at oversætte 25 H. C. Andersen-eventyr til det japanske sprog, og dette arbejde satte ham i stand til at foretage den lange meget dyre rejse til Danmark nu igen. Da han under de første dages ophold i København læste om det nordiske folkehøjskolemøde på Fana ved Bergen, sprang han i flyvemaskinen, og en morgenstund dukkede han pludselig op i den store skare nordiske højskolefolk. For min kone og mig blev det en mærkelig gensynsglæde, og hans fornøjelige tale ved festaftenen på Fana vil vistnok blive husket af mange. Under vort efterårsmøde kom han til Vallekilde, og vi venter ham igen inden jul. Det har været os en stor glæde at se, hvorledes en højskoleoplevelse kan binde et menneske, trods de mange år og de uhyre afstande.

Endelig skal det nævnes, at vor egn havde et flere dages besøg af en gruppe asiater, som kom hertil fra Krogerup, hvor de gennem et længere studieophold søgte indsigt i dansk andelsbevægelse og i vort kulturelle liv. Studieopholdet på Krogerup var vist i alle henseender vellykket, og gruppebesøgene her og andetsteds var altså et led i dette arbejde.

Vi har også denne sommer haft nogle udflugter, — i maj en dejlig tur til Orehøje og den 21. juni til Høvefesten. Den blev i år holdt i fineste vejr og fik i det hele et storartet forløb. Vore piger viste gymnastik under Ane

John Price

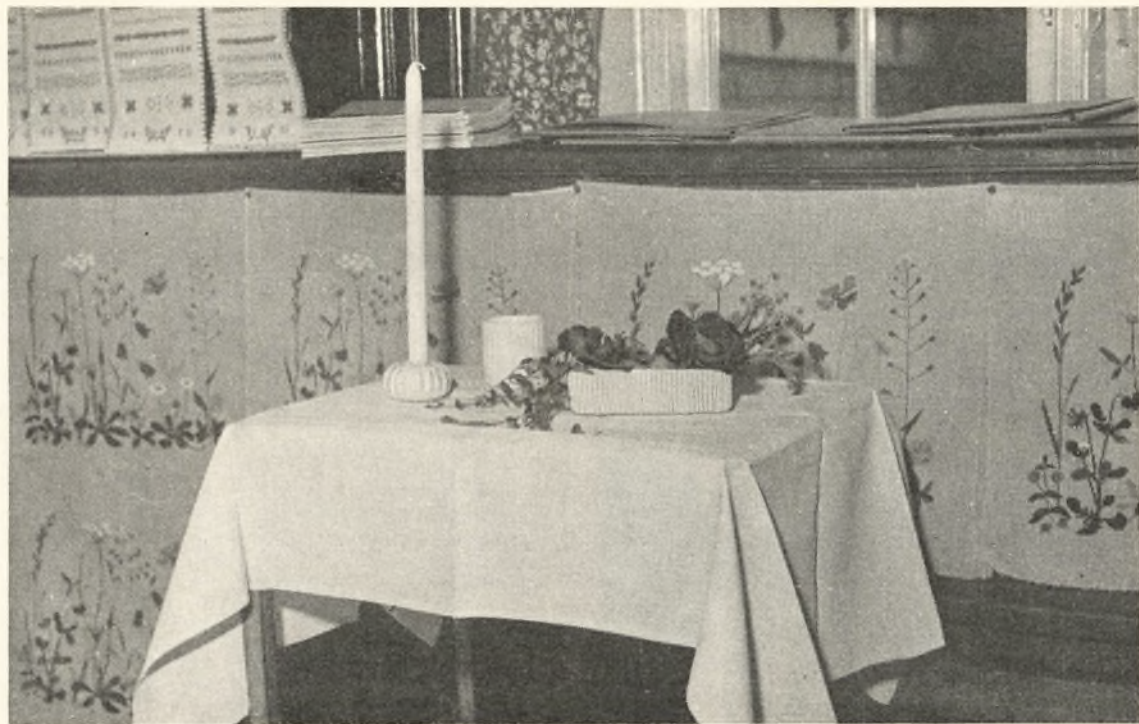
Margrethes kommando, og jeg synes nok, at de bidrog stort til dagens gode indhold.

Den store udflugt fandt i år sted den 7. juli. I store rutebiler drog vi af gårde i den meget tidlige morgenstund. Vi kørte til herregården Gisselfeldt, Peder Oxes stolte borg med de dybe voldgrave og en vidunderlig park, der vistnok indeslutter landets største driverier med mange sjældne træer. Denne park alene er mange besøg værd, men den måtte for os ved denne lejlighed, desværre, nøjes med at være en station på vejen. Vi kørte videre mod Møen, over dronning Alexandrines bro til Rødkilde højskole, hvor forstander Vagn Møller, forstanderinde frk. Erichsen, lærerinder og elever modtog os med megen gæstfrihed. I Rødkildes dejlige have holdt vi spisepause og hørte om den gamle berømte højskoles historie. Så gik turen videre til »Klinten«, og her må nu de hosstående billeder tale. De fleste af os så den første gang

og blev overvældede. Vi andre, som har været der adskillige gange, måtte atter give os hen i dette enestående stykke Danmark. — På hjemvejen så vi Fanefjord kirke med de berømte kalkmalerier, kørte videre over Bogø, Nordfalster, op over Storstrømsbroen mod Sorø, hvor vi i Akademihaven skulle se Det kongelige teaters premièreforestilling af Shakespeares »Helligtrekongersaften«. Det havde vi alle glædet os meget til; men ak! under køreturen op mod Sorø begyndte det at regne — foreløbig let og mildt; men da vi kom til staden, styrtede regnen tæt og vedholdende ned. Skulle friluftsskuespillet aflyses? Forhåbentlig ikke! Skuespillerne turde dog ikke berolige os. Vi gik til Akademihaven i silende regn. Det var et ret ynkeligt syn at se ud over de mange tilskuere, der skuttede sig i regnfrakker og krøb under paraplyer og tæpper. At manden for det hele, sceneinstruktør John Price, også var forberedt på lidt af hvert, kan I jo se af hosstående billede. — Men på slaget kl. 20 holdt regnen op, og skuespillet begyndte og førtes til ende under næsten ideelle forhold. Da det sluttede kl. 22, begyndte regnen atter at sile ned, men hvad gjorde det! Vi kunne kravle i rutebilerne og med en behagelig køretur afslutte en helt igennem storartet dag.

Af sommerens øvrige begivenheder kunne der måske også være grund til at nævne de 80—90 soldaters »En formiddag på højskole«. Soldaterne med deres befalingsmænd og amtsskolekonsulent Møller Pedersen delte 3—4 timer med os i foredragssal og skolestue. — Besøget var vist til gensidig tilfredshed.

Men sommerens bedste dag var naturligvis elevmødet. — Det er jo desværre blevet meget dyrt at rejse, men så meget mere påskønner vi, at gamle elever påtager sig den lange og kostbare rejse til Vallekilde for at dele elevmødet med os. De ydre former for mødet er væsentlig de samme år efter år, men indholdet bliver aldrig en gentagelse.

Fra håndarbejdsudstillingen

Fra kulisserne

Det tør vist også siges, at vi alle sætter meget ind på at yde så meget, at det må svare til egne og andres forventninger. Jeg skal her kort nævne gangen i mødet. Lørdag aften talte Ejvind Sandal om forholdet mellem den ældre og yngre slægt. Elevforeningens årsmøde fulgte derpå, og sangkoret sluttede lørdagens »officielle« program. Søndag formiddag var der gudstjeneste i Korskirken; efter middagsbordet møde i haven, hvor jeg holdt foredrag, og flere holdt korte taler. Senere fulgte sangkor, gymnastikopvisning og fremførelse af klassisk dans.

Vi havde i år valgt at opføre Henning Kehlert skuespil: Ullabella. Da rollelisten her er meget lang, kunne vi ikke klare os med den redebonne hjælp, vi så tit har fået udefra, men vi måtte bede Hørve-lærerne, Aksel Heilskov og Villy Sørensen, om hjælp. — Vi fik et festligt samarbejde, og vi er i det hele alle vore hjælpere megen tak skyldig. Inga og Vald. Nielsen var som sædvanlig de kyn-

dige instruktører, ligesom de naturligvis på krævende måde var med på selve scenen.

Elevmødet betyder en lykkelig, men meget anstrengende dag. Dagene umiddelbart efter blev for øvrigt ikke lettere. Allerede dagen derpå krævede et stort besøg fra vort svenske venskabsområde tid og kræfter. Så fulgte tirsdag »En aften på højskole«, da 7—800 mennesker oplevede en del af elevmødets program, og endelig kom

Ægteparret Jensen og Ullabella

onsdagen med forældremøde og et kærkomment besøg af lærere og elever fra Ubberup højskole. — Da vi nåede så langt, ønskede vi bestemt og inderligt nogle rolige dage resten af sommerskoletiden. Det fik vi også; den 30. juli drog pigerne fra Vallekilde, det tresindstyvende elevhold jeg som skoleleder har sagt farvel til. Jeg vil gerne også her ad denne vej bringe sommerpigerne min tak.

Først i august holdt foreningen »Hjem og Skole« sit stævne her med god tilslutning. Det blev et indholdsrigt møde, hvor man var optaget af foredrag og forhandlinger dagen lang. Ordførerne var seminarieførstander Høyer-Nielsen, forstanderne Johs. Novrup og Frits Wartenweiler (Svejs), pastor Aage Møller, Amerika, provst Hillgaard og fhv. undervisningsminister Jørgen Jørgensen. Vald. Nielsen og jeg var også i ilden. Trods travlheden fik vi dog tid til en skøn tur gennem Odsherred ud til Odden kirke, hvor jeg holdt et kort foredrag om Odsherred og Grundtvig-slægten.

Retsforbundet holder hvert år et 2—3 dages møde på en af vore højskoler. Man havde i år bedt om at få husly her i Vallekilde. Erfarne folk fra folketingsalen som Viggo Starcke og Oluf Pedersen drøftede her med unge kandidater det kommende septembervalg.

Af årets begivenheder har jeg kun tilbage at nævne efterårsmødet 20.—22. sept. Aftenen forud for mødet samledes en god flok 25 års jubilarer, elever fra vinteren 1927—28 og fra sommeren 1928. Jeg vil meget anbefale, at man henlægger 25 års sammenkomsten til efterårsmødet; man får da bedre tid og har mulighed for at deltage helt eller delvis i disse indholdsrige dages samvær. Mødet havde som sædvanlig fundet meget stor tilslutning, en enkelt dag kunne salen end ikke rumme de mange deltagere, men vi måtte ved højtaleranlæg skaffe forbindelse til Billedsalen, hvorfra man så også kunne følge mødet. Ordførerne var: Jørgen Bøgh, K. E. Skyds-

gaard, Martin A. Hansen, Hal Koch, M. Melchior, Olga Kaae, Vald. Nielsen, Erik Gelting-Hansen og Uffe Grosen. Søndag og mandag aften var der oplæsning af henholdsvis Børge Troelsen og Pouel Kern.

Ved mødets slutning bragte jeg meddelelse om det forestående forstanderskifte her. Den beslutning om forandring, vi har måttet træffe, er ikke truffen med glæde. Hvis jeg måtte følge min umiddelbare lyst, så fortsatte jeg nogle år endnu. Men som nævnt i begyndelsen af dette brev er beslutningen vel overvejet og af gammel dato, og selv om styrelsen og lærerkredsen har ment, at jeg burde fortsætte, så føler jeg klart, at Vallekilde trænger til en frisk og stærk kraft på den centrale plads. Det vil en højskole altid gøre med nogle års mellemrum. Og tiden er nu kommen for vor skole. Men Anna og jeg forlader jo hverken Vallekilde eller højskolegerningen. Jørgen Jessen har bedt mig fortsætte lærergerningen, og det er vi meget taknemmelige for; det er os også en stor glæde, at Jørgen Jessen har opfordret vore prøvede medarbejdere i lærerkreds, i køkken, mark og have om at fortsætte. Vi håber, at gammelt og nyt skal samvirke på en lykkelig måde til Vallekilde højskoles gavn.

Til sidst beder jeg om, at alle årsskriftets læsere vil modtage en hjertelig hilsen fra min kone og mig.

Uffe Grosen.

Sidste skoleårs elever

Vinterholdet 1952-53

Andersen, Eli, Vallekilde.

Axelsen, Andreas, Lyne, Ølgod St.

Borup, Palle, Hummeltoftevej 44, Kgs. Lyngby.

Boutrup, Bernhard, Randbæk, Spjald.

Bruun, Torkild, Glatved, Balle St.

Buhrkall, Tage »Solbakkegård«, Øster-Lindet.

Christensen, Egon Helmer, Granly, Billund.

Christensen, Erik Nygård, »Mosevang«, Lovel, Viborg.

Claes, Viktor, Stationstraat 15, Webbekom, Diest, Belgien.

Corneliussen, Bent Hauge, Sdr. Vejen, Studsgård.

Egede, Knud, Narssak, Grønland.

Eriksen, Jørgen, Mjels, Nordborg, Als.

Frandsen, Bent, Kløvested, Borup St.

Fuglbjerg, Sven Erik, Solbjerg, Århus.

Galby, Ole, Fortunvej 61, Charlottenlund.

Goul, Jens, »Hougård« Brøndum St., Salling.

Greve Kristian »Gudenå«, Ans by.

Hansen, Egon, Sdr. Engvej, Nordby, Fanø.

Hansen, Erik Bruno, G. L. M., Lyngby St.

Hansen, Evald Tage, Øgbækgård, Svinø, Lundby St.

Hansen, Hans Fald, Hesselager Molleg., Hesselager St.

Hansen, Hans Otto, »Roosthøj«, Branderup, J.

Hansen, Jens Laust, Gjesing, Auning.

Horsbjerg, Leif, Asklev, Christianshede St.

Høj, Jens Egon, »Haugstedg.«, Vester Hæsing, Fyn.

Jacobsen, Henning Noring Obenhausen, Finsensvej 62,
Kobenhavn F.

Jakobsen, Ejnar, Jerslev, Jylland.

Jensen, Albert, Ny Fredrikskog, Hojer.

- Jensen, Bertel, Lørsted Mølle, Bonderup St.
 Jensen, Jørgen Petersen, »Lille Vojensgård«, Vojens St.
 Jensen, Niels Åge Dahl, Lykkesholms Allé 84, Viby, Jyll.
 Jensen, Oluf Boysen, »Skamstrup Møllegård«, Mørkøv.
 Jespersen, Erik, Odstrup, Grevinge St.
 Jessen, Anders, Frifelt.
 Johannesen, Aksel Kudahl, Stouby, Jebjerg.
 Just Mikkelsen, Vagn, Norring, Hinnerup.
 Juul-Pedersen, Niels, Emdrupvænge 54, København Ø.
 Jørgensen, Jørgen Leegård, Moesbøl, Lyne, Ølgod St.
- Kalstrup, Aage, Mejlby, Hjortshøj.
 Kjærulf, Svend Aage, Mogenstrup, Jebjerg.
 Kolby, Anton, Vedersø, Ulfborg.
 Kristensen, Hans Christian, Starbæk Mølle, Lyne, Ølgod St.
 Kristensen, Verner Skifter, Nørager, Vivild.
 Krogstrup, Axel, Vester Skjoldborg, Studsgård.
- Larsen, Svend Aage, »Skovly«, Ansager St.
 Larsen, Vagn Agergård, »Iglemosegård«, Gislev.
- Mortensen, Søren, Enggården, Hemdrup, Løgstør.
 Mouritsen, Niels Harald, Vejlevej, Nr. Snede.
- Nielsen, Svend, Hårby, Skanderborg.
 Nytoft, Svend, Snebjerg, Herning.
 Nørgård, Magne, Birkelev, Brøns.
- Olesen, Søren Linding, Kobberup, Mejrup, Holstebro.
 Olsen, Peter Bjerre, Birkholm, Svinninge.
 Overgård, Vagn Hansen, Ørum, Sdrl.
- Paakjær, Henning, Øster Påkjær, Hygum, Klinkby St.
 Pedersen, Jørgen Henry, Atterup, Grevinge St.
 Pedersen, Poul Gabriel, Undløse, Søndersted, Tolløse.
 Pedersen, Thorkil, Lindelygård, Udby, Holbæk.
 Pedersen, Jens Peter Rahbek, Frederiksberggade 29, Give.
 Petersen, Poul, Kongsted, Rønnede.
 Petersen, Richard Ewaldsen, »Hylltoft«, Nykirke ved
 Nibøl, Sydtønder amt, Sydslesvig.
 Petersen, Tage, Stensgård, Skodborg.
- Rasmussen, Poul Krogh, Hågerup.
 Ribjerg, Hans Laurits, Højsgårds Allé 72, Hellerup.
 Rolighed, Aage, Klim St.

Schmidt, Vilho Johannes, Toreby, Flintinge.
 Sinkjær, Peder Søndergård, »Søndergård«, Grønbjerg St.
 Slot, Johannes, Glatved, Balle St.
 Stagsted, Anders Preben, Stagstedgård, Skovsgård St.
 Stigkjær, Orla, Lumsås.
 Stigkjær, Steen Ove, Lumsås.
 Svansø, Peder, »Smedeg.«, Brøndum St., Salling.
 Sørensen, Egon, Hjerik gl. Skole, Roslev St.
 Teilmann, Hans Nielsen, Hjortlund, Gredstedbro.
 Thougard, Peder, Åstrup, Løvel, Viborg.
 Tofttrup, Arne, Vestterp, Tofterup St.

Sommerholdet 1953

Andersen, Elly, Hougårdsminde, Balle, Løgten, Jyll.
 Andreasen, Metha, »Henriksminde«, Nim, Horsens.

Baagø, Gunhild Kristine, Gammelby, Vejen.
 Bayer, Inga Elisabeth, Tømmerby, Bramminge.
 Berthelsen, Alice, Børglum, Vrå.
 Bjørn, Anna Dorthe, Framlev, Harlev St. Jyll.
 Brandt Pedersen, Minna, »Rodskovgård«, Løgten St. Jyll.
 Brodersen, Ester, Stevning, Svenstrup, Als.
 Broe, Anna, Fjand, Ulfborg.
 Buch, Anna Marie, »Pilegård«, Ødis Bramdrup.
 Børresen, Ruth, Ulslev, Sdr. Ørslev.

Christensen, Agnethe, »Langholtegård«, Svinninge, Sjæll.
 Christensen, Bodil Marie, Gl. Tistrup, Tistrup St.
 Christensen, Grethe Ellinor, Albæk Brugsforening, Albæk,
 Vendsyssel.

Christensen, Ida, »Hostrupgård«, Alslev, Varde.
 Christensen, Lise Kjær, Kissendrup, Ullerslev.
 Christiansen, Birgit Reiffenstein, Hårup, Hjortshøj.

Ditlevsen, Maja Nielsine, Tinning, Hinnerup.

Ebbesen, Linna, Ørnhøj.
 Egeriis, Vera Magrethe, Nordby, Samsø.
 Eriksen, Asta, »Bomholtgård«, Fløjstrup, Beder St.
 Eriksen, Mariane, »Kræmmergård«, Løkken.

Frandsen, Anne Lise, Nortvig, Nr. Snede.

- Hagelskjær, Tonni Clausager, Brandkjærgård, Ilskov.
 Hansen, Else Bundgård, »Kristiansminde«, Kollerup, Jelling.
 Hansen, Else Marie, Audebo, Mårsø.
 Hansen, Inga, Kolle, Nr. Nebel.
 Hansen, Inger Marie, »Flitsgård«, Farendløse St.
 Hansen, Karen Solveig, Stestrup Old, Kirke-Eskilstrup.
 Hansen, Tove, »Søndermark«, Tøvelde, Stege.
 Holm, Johanne, Langetved, Rødding, Sønderjylland.
 Holm, Nanna, »Grønagergård«, Skodborg, Jyll.
 Holmenlund, Inger Margrethe, »Engvadgård«, Avedøre,
 Glostrup.
- Iversen, Maren, Rindum, Ringkøbing.
- Jakobsen, Else Marie, Klelund, Holsted.
 Jensen, Betty, Lindå »Højgård«, Hornslet.
 Jensen, Elin, Roost, Branderup, Sønderjylland.
 Jensen, Else Grete, Lindet, Vesterborg, Lolland.
 Jensen, Esther, Holløse, Fodby St.
 Jensen, Inger, »Sdr. Håsen«, Sæsing.
 Jeppesen, Anna Margrethe Hessellund, Vejby, Brodal,
 Salling.
- Jepsen, Agnete, Spjarup, Egtved.
 Jessen, Herdis, Korsbækdal, Barrit St.
 Johansen, Ida, »Solbakken«, Alpedalen, Kolding.
 Johansen, Maren Nørgård, Gl. Sogn, Holmsland, Ring-
 købing.
- Johansen, Signe, Gredsted, Gredstedbro.
 Johnsen, Erna, »Enggård«, Riis, Skanderborg.
 Juel, Herdis, Langetved, Rødding, Sønderjylland.
 Juhl, Martha, Tirslund, Bevtoft, Sønderjylland.
 Jørgensen, Ida, Tornskær, Veddum St.
 Jørgensen, Kirsten, »Nyemølle«, Ringkøbing.
 Jørgensen, Vera Serup, Houstrup, Nr. Nebel.
- Kampman, Elva, Søndermarken, Varde.
 Knudsen, Edith, Hørby, Hobro.
 Knudsen, Gertrud Marie, »Blæsbjerggård«, Vibæk-Alslev,
 Varde.
- Korpi Hansen, Sinnikka Tellervo, »Fællesengård«, Tjenne-
 marke, Søllested.
- Kristensen, Åse, Tåstrup, Harlev St.
 Kristiansen, Aase, Lundevej 41, Varde.

Kristian:en, Elna, Ellinge »Mosegård«, Ullerslev St.
Krogh, Aase, »Margård«, Gamborg, Kauslunde.

Larsen, Anna Marie, Hvide Sande, nord, Ringkøbing.
Larsen, Kirsten, Smidstrup skole, Vrå.

Larsen, Meta Skovvang, »Skovvang«, Tystrup, Fakse.
Lindqvist, Anneli, Perusia 13. A, Munkkiniemi, Helsinki,
Finland.

Lundby, Marie, »Montana«, Hobro.

Lundsgård, Ellen Margrethe, Lundsgård, Løgstrup.

Madsen, Krista, Præsteby, Nr. Nebel.

Madsen, Nancy, Præsteby, Nr. Nebel.

Markussen, Birgit Marie, Starup Mejeri, Tofterup St.

Markussen, Ellen, »Bredal Vestergård«, Vejle.

Mortensen, Birthe Møller, Kindertofte, Frederikslund.

Mortensen, Edith, Gl. Sogn, Holmsland, Ringkøbing.

Møller, Asta, Toftnæs, Varde.

Møller, Vera, »Højvang«, Mejlbj.

Nielsen, Anna, Haugårds Mark, Åbybro.

Nielsen, Edith, Bolling Skanse, Bolling.

Nielsen, Ellen Kjær, Hjelmdrup, Egtved.

Nielsen, Else Margrethe, »Nittebjerggård«, Sundbylille,
Frederikssund.

Nielsen, Ester, Lydum, Tistrup.

Njelsen, Gerda, »Dalsgård«, Hillerslev, Thy.

Nielsen, Grethe, »Bøgeskovsminde«, Højby, Fyn.

Nielsen, Helga, Risevej, Røde Kro, Sønderjylland.

Nielsen, Ingelise Myrup, »Rendsborggården«, Kalundborg.

Nielsen, Inger, Nr. Holsted, Holsted.

Nielsen, Karen, Hodde Mark, Nordenskov.

Nielsen, Krista, Græsbøl, Tarm.

Nielsen, Lone Kathrine, Skårup, Hanning, Sædding.

Nielsen, Stinne, »Søvanggård«, Skjorring, Galten St.

Nørgaard Fallesen, Else, Billund, Vojens.

Olesen, Inga Tirstrup, Drostrup, Vejen.

Olesen, Jenny N. Randrup, Toftum, Stoholm.

Olsen, Grethe, »St. Træholt«, Mylund.

Pedersen, Agnete, Sasserup, Holbæk.

Pedersen, Anna Secher, »Marienlund«, Nim, Horsens.

Pedersen, Gerda Grønlund, »Grønlund«, Nr. Snede.

- Pedersen, Grete, »Ørnelundsgård«, Stroby, Stevns.
Pedersen, Ida, Stroustrup, Idom, Holtebro.
Pedersen, Inger, Nr. Broby St.
Pedersen, Inger, Åle.
Pedersen, Inger Marie, Ask, Malling.
Pedersen, Kirsten Hennecke, Hyllinge, Hyllinge.
Pedersen, Kirstine Folkvard, Hyllinge Tlf.central, Hyllinge.
Poulsen, Inger Nygård, »Snedstrupgård«, Vithen, Hinnerup.
Poulsen, Karen Margrethe, Tødsø, Nykøbing, Mors.
Primdahl, Solvejg, Rødding, Spøttrup, Salling.
Rasmussen, Anna, Skjoldlev Mk., Mundelstrup.
Staal, Ester, Hjertingvej, Varde.
Svendsen, Louise Sørine, »Knudsgård«, Tømmerby,
Bramminge.
Sørensen, Dorthea, Oddense, Balling, Salling.
Sørensen, Petrea Marie »Storhøjgård«, Mørup, Randbøl.
Sørensen, Sonja Hedegård, Skonager, Næsbjerg.
Thomsen, Esther Marie, Janderup, Billum.
Westergård, Ingrid Margrethe, Stauns, Samsø.
Vind, Anna, »Ny Blåholm«, V. Nebel, Esbjerg.
Østergård, Edith Anna, Durupgårde, Durup St., Salling.

Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole 1952-53

	Vinter	Sommer	Ialt
Fra København	3	0	3
- Københavns amt	3	1	4
- Roskilde amt	1	0	1
- Frederiksborg amt	0	1	1
- Holbæk amt	9	7	16
- Sorø amt	0	5	5
- Præstø amt	2	3	5
- Odense-Assens amt	0	2	2
- Svendborg amt	4	3	7
- Maribo amt	1	3	4
- Ålborg amt	1	3	4
- Hjørring amt	3	6	9
- Viborg amt	9	6	15
- Thisted amt	1	2	3
- Århus amt	3	8	11
- Skanderborg amt	3	6	9
- Randers amt	5	5	10
- Ribe amt	5	25	30
- Ringkøbing amt	11	11	22
- Vejle amt	1	9	10
- Haderslev amt	3	5	8
- Åbenrå amt	0	1	1
- Tønder amt	4	2	6
- Sønderborg amt	1	1	2
- Bornholm amt	0	0	0
- Færøerne	0	0	0
- Sydslesvig	1	0	1
- Grønland	1	0	1
- Andre lande	1	1	2
Ialt.....	76	116	192

Blandede meddelelser

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 4500 eksemplarer.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 4 kr. Medlemmer af lærlingeforeningen vil først i december få årsskriftet tilsendt på postoprævning. Forandring af adresse må meldes til kassereren *inden hvert års 1. sept.* Medlemmer, som ikke inden denne dato skriftligt har udmeldt sig af lærlingeforeningen, er pligtige at betale årsbidraget.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinge (elevmøde) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år den tredje søndag i juli. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften, i 1954 bliver det altså 17. og 18. juli. Tæpper, lagner og håndklæde må medbringes, ligeledes gaffel, kniv og teske. Nogle kan måske let medbringe et telt.

Efterårsmødet 1954 afholdes i de 3 dage søndag—tirsdag den 19.—21. sept. Alle er velkomne. De, der ønsker at bo på skolen, må meddele det i god tid og medbringe sengetøj.

Lokale elevmøder vil antagelig blive afholdt de sædvanlige steder: på Egå efterskole første søndag i september, i Varde og Hjørring omkring 1. oktober. Ved elevmødet i Vallekilde i juli vil der blive givet nærmere besked. Iøvrigt vil det blive bekendtgjort i de lokale aviser.

Skolen får helt eller delvis gratis tilsendt et stort antal dagblade, ugeblade og tidsskrifter. Vi påskønner denne imødekommelse og takker derfor.

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening.

18. juli 1952 - 11. juli 1953.

Indtægt	Kr.	Ø.	Udgift	Kr.	Ø.
Kassebeholdning 18. juli 1952.....	12271	33	Trykning af årsskriftet.....	6759	00
Medlemsbidrag.....	14507	86	Porto og fragt.....	3460	82
Salg af årsskrifter.....	88	25	Bestyrelsens rejseudgifter.....	101	30
Renter.....	333	45	Blanketter og konvolutter.....	879	80
			Kassererens løn.....	400	00
			Landselevforeningen.....	905	00
			1 flag.....	87	00
			Gave.....	200	00
			Kranse.....	71	50
			Billeder.....	22	00
			Forskelligt.....	26	50
			Cirkulærer til skolekredsen.....	177	40
			Kassebeholdning 11. juli 1953.....	14110	57
	27200	89		27200	89

Regnskab med bilag er gennemgået og fundet i orden. Kassebeholdningen konstateret til stede.

Vallekilde, den 15. juli 1953.

Valdemar Nielsen.

Vagn Aage Fredslund.

Beretning fra Landselevforeningen 1953

Landselevforeningen har igennem Sekretariatet i Vartov i det forløbne år taget en række ny opgaver op, samtidig med at der er blevet arbejdet på at udvide de gamle.

Henvendelser til Sekretariatet fra mennesker, som ønsker orientering om forhold højskolen vedrørende er i stadig stigen. Vi forsøger at udbygge enhver også kun periferisk kontakt til en varig forbindelse. Det er naturligvis et arbejde på lang sigt, men har dog alligevel resulteret i en 100 pct. forøgelse af elevantallet på sommerferiekurserne, af hvilke der i år blev afholdt 18 med et samlet deltagerantal af 800.

Sidste år afholdtes 11 kurser med 400 elever.

Siden oktober 1952 er formidlet 109 elever til de almindelige sommer- og vinterskoler. Det tilsvarende tal ved sidste beretning var 63.

Sekretariatet har med støtte af Foreningen for Høj- og Landbrugsskoler og Undervisningsministeriet oprettet en særlig afdeling (Folkeoplysningens Informationskontor — The Scandinavian Adult Education Information Office), hvis opgave det er at vejlede udlændinge om de nordiske landes oplysningsarbejde. (Højskoler, aftenhøjskoler, oplysningsforbund m. m.) Gennem dette kontor er i sommer 350 udenlandske gæster blevet orienteret ved hjælp af film, foredrag, pjecer, og samtidig har vi i mange tilfælde arrangeret studiebesøg på skoler og institutioner.

Også aftenhøjskolen, som Landselevforeningen driver i Vartov for at knytte forbindelser til større kredse i København, har i år udvidet sit arbejdsområde. Der er i dag indtegnet 274 elever, og det er vigtigt at notere, at Askov og Krogerup højskoles elevkredse nu er direkte med i samarbejdet, samtidig med at flere andre elevkredse (f. eks. Den internationale Højskoles) har været behjælpelig med at virke for større tilslutning. Vi betragter dette som en meget værdifuld indledning til et samarbejde med flere og flere elevkredse i det fælles mål: at gøre den danske folkehøjskole kendt i større kredse af befolkningen.

Landselevforeningen har ladet fremstille en ny højskolepjece, som i efteråret vil blive fordelt over hele landet i 10.000 ekspl. Rekvirer et antal af denne pjece til uddeling.

Fabrikshøjskolerne for 1952—53 er i år begyndt tidligt, idet de første møder på to virksomheder i København allerede er afholdt, og hele vinterens møderække er planlagt.

Thyra og Erik Halvorsen.

INDHOLD

<i>Lucas 2,8-11</i>	2
<i>Niels Skovgaard: Hyrderne</i>	3
<i>Uffe Grosen: Vallekilde højskoles fjerde forstander</i> ...	5
<i>Erik Gelting-Hansen: I gode omgivelser</i>	12
<i>Uffe Grosen: Noget om folkeoplysningen</i>	16
<i>Valdemar Nielsen: Den folkelige bog og den folkelige læser</i>	27
<i>Kr. Killemose: Foreningslivet - lederspørgsmålet</i>	37
<i>Ejvind Sandal: »Livets gnist«</i>	45
<i>Uffe Grosen: To af min ungdoms lærere</i>	51
<i>Uffe Grosen: Fra Vallekilde folkehøjskole</i>	58
Sidste skoleårs elever.....	90
Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole 1952-53 ...	96
Blandede meddelelser	97
Regnskab	98
<i>Thyra og Erik Halvorsen: Beretning fra Landselevforeningen</i>	99